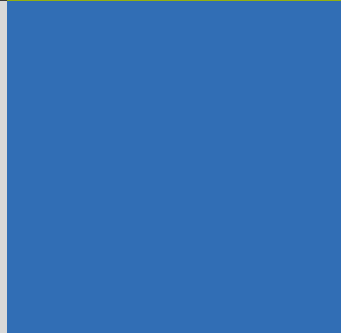

Dette er Norge 2014

Hva tallene forteller

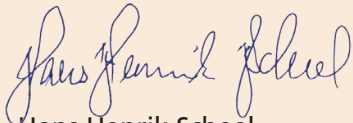

Hva forteller tallene?

Statistikk og informasjon om det norske samfunnet omgir oss i dag på alle kanter – og er ofte bare ett (eller noen) tastetrykk unna. Men én ting er å finne informasjonen. Hva tallene forteller er ikke alltid like klart; tallene må sammenliknes og forskjeller, sammenhenger og tendenser må beskrives og tolkes.

I *Dette er Norge* presenterer Statistisk sentralbyrå statistikk om en rekke områder av det norske samfunn på en brukervennlig måte: Det er lagt vekt på at publikasjonen skal være lett å lese og forstå. Den første utgaven av *Dette er Norge* kom i 2003. De mange tilbakemeldingene vi har fått er svært positive og tyder på at publikasjonen har mange ulike brukere og bruksområder.

Oslo/Kongsvinger, juni 2014

Hans Henrik Scheel

Administrerende direktør

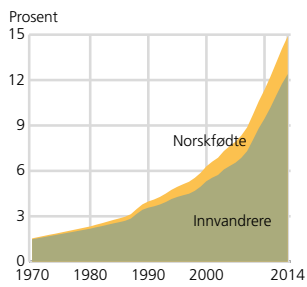
Befolkning: Innvandring og aldring	2
Fruktbarhet: Slekters gang	4
Familier og husholdninger: Singel eller samboer	6
Helse: Liv og død	8
Utdanning: Lisa går til skolen	10
Arbeid og lønn: Halve folket i arbeid	12
Inntekt og formue: Fattig og rik	14
Forbruk: Mer enn til salt i maten	16
Bolig: I hus og hytte	18
Omsorg og sosial trygghet: Fra vugge til grav	20
Kultur: Sal og scene	22
Media: Fra papir til skjerm	24
Tidsbruk: Døgnet rundt	26
Transport og reiser: På fire hjul	28
Kriminalitet: Lovens korte arm	30
Valg: Valgets kval	32
Økonomi: Vekst og velstand	34
Primærnæringene: Fra landbruk til havbruk	36
Sekundærnæringene: Fra industri til olje	38
Tertiærnæringene: Til tjeneste!	40
Natur, energi og miljø: Kjerringa med strømmen	42

Innvandring og aldring

Folkemengde 1. januar

	Folkemengde	Årlig vekst. Prosent
1950	3 250 000	
1960	3 568 000	0,94
1970	3 863 000	0,80
1980	4 079 000	0,55
1990	4 233 000	0,37
2000	4 478 000	0,56
2010	4 858 000	0,82
2014	5 109 000	1,29
<i>Framskrevet</i>		
2020	5 450 000	1,1
2030	5 948 000	0,8
2040	6 324 000	0,6
2050	6 611 000	0,4

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, som andel av den totale befolkningen

De 10 største gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. 2014

Land	Antall
Polen	91 179
Sverige	38 414
Somalia	35 912
Litauen	35 546
Pakistan	34 447
Irak	30 144
Tyskland	26 683
Vietnam	21 721
Danmark	20 897
Filippinene	19 886

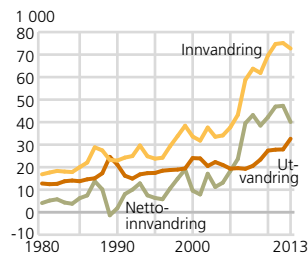
Innvandring gir høyere befolkningsvekst ...

Norges befolkning passerte 5 millioner i 2012, en økning på over 1,7 millioner siden 1950. De første årene etter krigen var den årlige befolkningsveksten om lag 1 prosent, hovedsakelig et resultat av høye fødselstall. Veksten sank til en tredjedels prosent på 1980-tallet, men har siden økt kraftig. I dag er nettoinnvandringen viktigere for befolkningsveksten enn fødselsoverskuddet.

... også de neste årene

Hva vi ser i krystallkula, vil selvfølgelig avhenge av hvilke antakelser vi legger til grunn. Et prognosealternativ med middels fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring gir fortsatt vekst også de neste 40 årene. Folketallet vil passere 6 millioner i 2031, og i 2050 blir innbyggertallet vel 6,6 millioner, mens befolkningsveksten igjen synker til under en halv prosent.

Innvandring, utvandring og nettoinnvandring

En betydelig del av veksten framover vil trolig skyldes netto innvandring. Blir denne lav, vil Norges folketall bli vel 6 millioner rundt 2050, mens høyere innvandring kan bringe folketallet opp i nærmere 8 millioner.

Fra fjern og nær

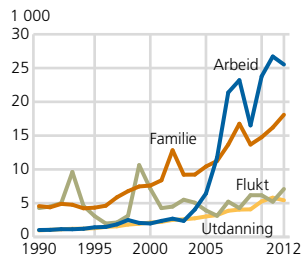
Ved inngangen til 2014 var det 759 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge, som utgjorde 14,9 prosent av hele befolkningen. 633 000 av disse var innvandrere som var født i utlandet, mens 126 000 var norskfødte med innvandrerforeldre.

I Oslo er nesten hver tredje innbygger enten selv innvandrer eller født i Norge med innvandrerforeldre, og en fjerdedel av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge bor i Oslo. Inkluderes Akershus, bor 40 prosent i området.

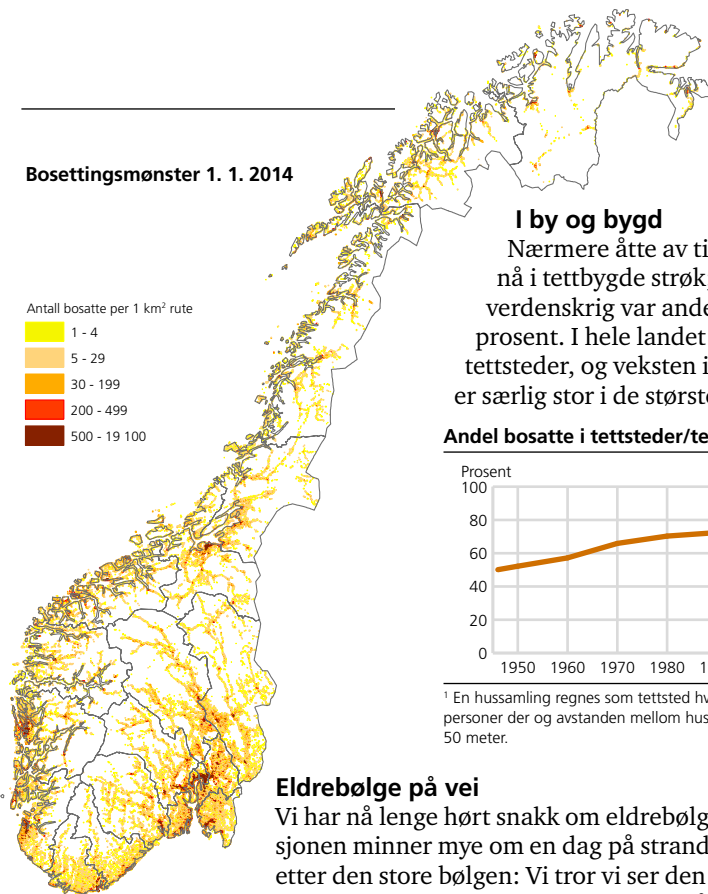
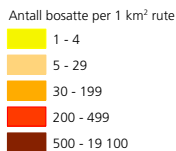
Arbeid nå viktigste innvandringsgrunn

Familiegjenforening og flukt var lenge de vanligste innvandringsgrunnene. Men fra 2004 økte antallet arbeidsinnvandrere og utgjør nå den største gruppen (45 prosent i 2012). To tredjedeler av disse kom i 2012 fra de nye EU-landene. Familieinnvandrere utgjorde 32 prosent og personer på flukt 13 prosent.

Innvandring etter innvandringsgrunn

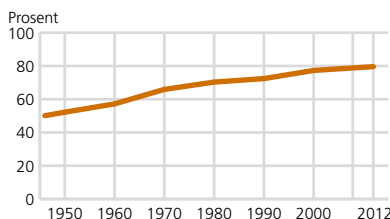
Bosettingsmønster 1. 1. 2014

I by og bygd

Nærmere åtte av ti personer bor nå i tettbygde strøk; etter andre verdenskrig var andelen bare 50 prosent. I hele landet er det 942 tettsteder, og veksten i antall bosatte er særlig stor i de største tettstedene.

Andel bosatte i tettsteder/tettbygde strøk¹

¹ En hussamling regnes som tettsted hvis det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene ikke overstiger 50 meter.

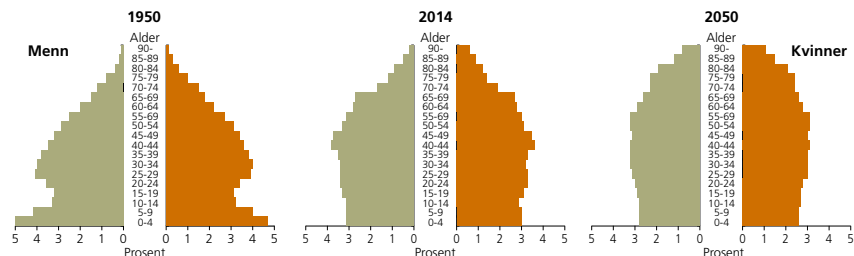
Eldrebølge på vei

Vi har nå lenge hørt snakk om eldrebølgen. Men situasjonen minner mye om en dag på stranden, på utkikk etter den store bølgen: Vi tror vi ser den komme, men som oftest flater den ut lenge før den når oss.

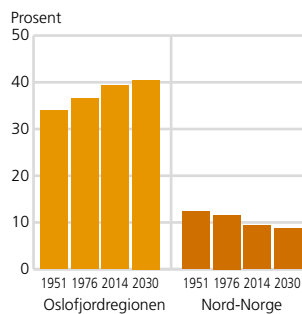
Men eldrebølgen kommer og i en viss forstand kan vi si at den allerede er her: Mens det i 1950 bare var vel 8 prosent som var 67 år og over, er dagens andel vel 13. Men først etter 2015 (når de store etterkrigskullene blir pensjonister) vil denne andelen øke ytterligere, til 17 prosent i 2030 og 21 prosent i 2050. Andelen barn og unge under 15 år vil fortsatt synke, til om lag 17 prosent i 2050.

Eldrebølgen skyldes bare delvis det faktum at vi blir eldre (flere på toppen av pyramiden). Vel så viktig er de lave fødselstallene, som betyr at det blir færre i bunnen. Og når eldrebølgen ennå ikke helt har nådd oss, skyldes det både at fruktbarheten i Norge fortsatt er relativt høy og at innvandrerne er unge.

Folkemengde etter alder og kjønn, registrert og framskrevet

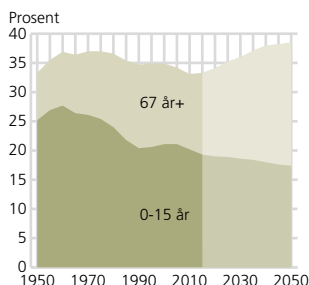

Andel bosatte i Oslofjordregionen¹ og Nord-Norge. 1951-2014 og framskrevet 2030

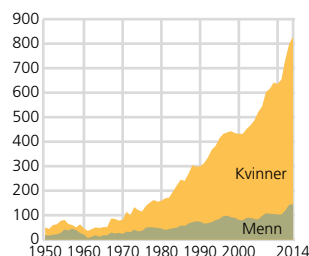

¹ Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud og Vestfold.

Andel barn og unge og eldre i befolkningen

Antall menn og kvinner 100 år og over

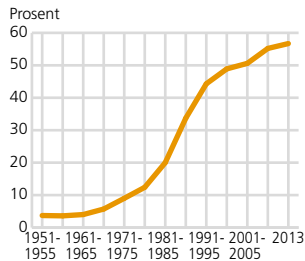
Slekters gang

Samlet fruktbarhetstall i utvalgte land. 2012

Island	2,04
Irland	2,01
Frankrike	2,01
Storbritannia	1,92
Sverige	1,91
Norge	1,85
Finland	1,80
Danmark	1,73
Nederland	1,72
Østerrike	1,44
Italia	1,43
Tyskland	1,38
Hellas	1,34
Spania	1,32
Portugal	1,28

Kilde: Eurostat.

Andel barn født utenfor ekteskap

Andel barn født utenfor ekteskap i utvalgte land. 2012

Island	66,9
Norge	54,9
Sverige	54,5
Belgia	52,3
Danmark	50,6
Storbritannia	47,6
Nederland	46,6
Portugal	45,6
Østerrike	41,5
Finland	41,5
Spania	35,5
Irland	35,1
Tyskland	34,5
Italia	28,0
Sveits	20,2
Hellas	7,6

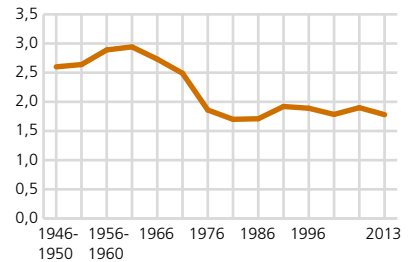
Kilde: Eurostat.

Lav fruktbarhet ...

Etterkrigstidens babyboom varte til midten av 1960-tallet og ble avløst av en nedgang som nådde bunnen på begynnelsen av 1980-tallet. Deretter økte fruktbarheten igjen noe og synes nå å ha stabilisert seg i underkant av to barn per kvinne.

Ser vi bort fra inn- og utvandring, må det samlede fruktbarhetstallet i et land være ca. 2,1 for at folketallet ikke skal synke på lengre sikt. I Norge har vi ligget under dette nivået siden midten av 1970-tallet.

Samlet fruktbarhetstall¹

¹ Gjennomsnittlig antall levendefødte barn per kvinne i løpet av livet, hvis fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder i hele kvinnens fødedyktige periode og dødsfall ikke forekommer.

... men høy sammenliknet med andre land

De siste tiårs fruktbarhetsfall er et generelt fenomen i Europa, og Norge er faktisk et av de landene som har hatt den høyeste fruktbarheten de siste årene. For eksempel er det gjennomsnittlige fruktbarhetstallet i EU-landene nå 1,5, med Spania, Portugal og Hellas nede på 1,3. Høyest fruktbarhet var det i 2012 på Island, i Irland og i Frankrike.

Over halvparten utenfor ekteskap

Vel halvparten av alle barn fødes nå utenfor ekteskap, sammenliknet med bare vel 3 prosent på 1950-tallet. Den største økningen fant sted på 1970- og 1980-tallet, og økningen har nå avtatt. Det store flertallet av dem som fødes utenfor ekteskap har imidlertid samboende foreldre, bare 13 prosent fødes av enslige mødre. Av de førstefødte ble imidlertid 50 og 18 prosent født av samboende eller enslige mødre. Når barn nummer to kommer, er foreldrene oftere gift.

Flest i nord

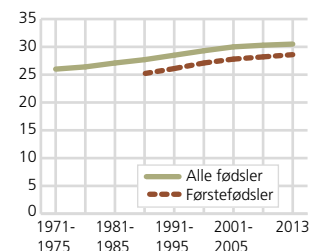
Flest fødsler utenfor ekteskap finner vi i de tre nordligste fylkene og Trøndelag, færrest i Vest-Agder.

Også i Europa finner vi et tilnærmet nord-sør-mønster: Island topper listen, fulgt av Sverige og Norge. Deretter følger landene i Vest-Europa. I mange sør-europeiske land er dette fortsatt et relativt sjeldent fenomen.

Eldre mødre

Med økende utdanning og yrkesaktivitet blir mødrene stadig eldre; siden begynnelsen av 1970-tallet har gjennomsnittlig fødealder økt med ca. 4 år, til 30,5. Gjennomsnittsalder ved første fødsel er 28,6 år.

Gjennomsnittlig fødealder. Alle fødsler og førstefødsler

Særlig synlig er denne tendensen blant de yngste: Omkring 1970 utgjorde tenårsfødsler 11 prosent av alle fødsler, i dag er andelen under 2 prosent. Det er nå dobbelt så mange fødsler blant kvinner 40 år og eldre.

Flere flerfødsler

Andelen flerfødsler (hovedsakelig tvillingfødsler) lå lenge på om lag 1 prosent. Fra slutten av 1980-tallet begynte andelen å øke og nådde nesten 2 prosent i 2012. Senere har andelen sunket litt. Denne utviklingen antas å ha sammenheng med økningen i mødrenes fødealder og den økte utbredelsen av assistert befruktning.

Stabile aborttall

Aborttallene økte kraftig på begynnelsen av 1970-tallet. Etter innføringen av lov om selvbestemt abort i 1978 har tallene ligget nokså stabilt mellom 14 000 og 16 000, og i 2013 ble det utført nesten 14 800 aborter. Som andel av alle levendefødte utgjør dette 25 prosent.

Aborthyppigheten er særlig høy blant yngre kvinner i alderen 20-24 år; hvert år gjennomgår vel 2 prosent i denne aldersgruppen en abort. Og i aldersgruppen 15-19 år er det nesten dobbelt så mange aborter som fødsler.

Færre adopsjoner

Det årlige antallet adopsjoner lå lenge mellom 800 og 1 000. De siste årene har det imidlertid vært en markert nedgang. Dette har sammenheng med at det nå er færre utenlandsadopsjoner: Andelen adopsjoner fra utlandet økte kraftig fram til 2005, men har deretter avtatt. Dette skyldes blant annet at færre barn i verden frigis for adopsjon til utlandet. Fortsatt er Kina fortsatt det dominerende «leverandør»-landet, fulgt av Colombia.

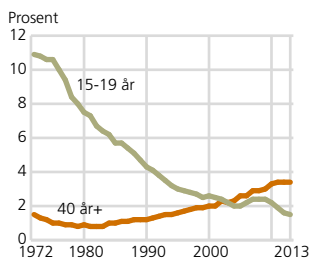
Av de adopterte norske barna er flertallet stebarnsadoptionsjoner, men også fosterbarn utgjør en stor gruppe.

Hva skal så barnet hete?

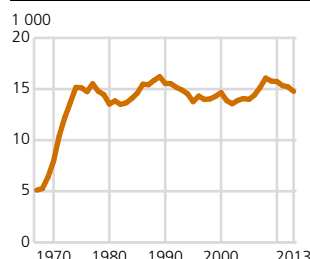
Bare om lag 64 prosent av barna døpes nå i kirken. Men alle barn får et navn, enten de fødes i eller utenfor ekteskap, om de er tvillinger eller adopterte. I 2013 var Emma og Filip/Fillip/Philip/Phillip på navnetoppen.

Navnemoter går i bølger, og mange av dagens navn var svært populære for vel 100 år siden. Og mange av navnene er «internasjonale»; dvs. navn vi finner igjen også på navnetoppen i andre land. Dermed forsvinner også «norske» navn med æ, ø og å. En tredje tendens er at kjært barn ikke lenger har mange navn; doble fornavn og bindestreksnavn (som Else Marie og Ole-Petter) er på retur.

Andel fødsler av kvinner 15-19 og 40 år+

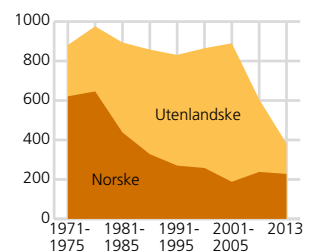

Antall aborter

Kilde: SSB og Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Antall adopterte barn, norske og utenlandske

Mest populære fornavn. 2013

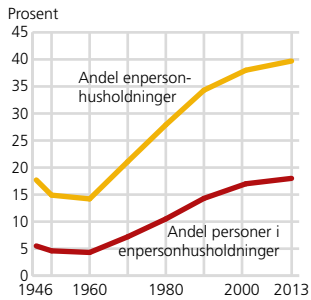
	Guttenavn	Jentenavn
1	Filip/Fillip/Philip/Phillip	Emma
2	William	Sara/Sarah
3	Lucas/Lukas	Sofie/Sophie
4	Mathias/Matias	Ingrid/Ingerid
5	Jakob/Jacob	Nora/Norah
6	Oskar/Oscar	Maja/Maia/Maya
7	Oliver	Linnea/Linea
8	Alexander/Aleksander	Thea/Tea
9	Magnus	Sofia/Sophia
10	Isak/Isac/Isaac	Emilie

Singel eller samboer

Antall husholdninger og personer per husholdning

År	Antall husholdninger	Personer per husholdning
1946	855 607	3,4
1950	959 310	3,3
1960	1 077 168	3,3
1970	1 296 734	2,9
1980	1 523 508	2,7
1990	1 759 363	2,4
2001	1 961 548	2,3
2010	2 170 893	2,2
2013	2 258 794	2,2

Andel enpersonhusholdninger og personer i enpersonhusholdninger (privathusholdninger)

Gifte par og samboerpar med og uten hjemmeboende barn. Prosent

	1990	2013
Par i alt	100	100
Gifte par i alt	89,5	74,9
Uten barn	48,0	44,8
Med barn	41,5	30,0
Samboerpar i alt	10,5	25,1
Uten barn	5,3	11,3
Med barn	5,1	13,9

Flere bor alene ...

Perioden etter andre verdenskrig var kjernefamiliens storhetsperiode. Giftermåls hyppigheten var høy, og andelen enpersonhusholdninger sank svakt. Fra begynnelsen av 1970-tallet sank så ekteskaphyppigheten, samtidig som antall skilsmisser økte. Til sammen har dette ført til mer enn en dobling av andelen enpersonhusholdninger: 40 prosent av husholdningene består nå av aleneboende, og disse utgjør 18 prosent av alle personer i privathusholdninger.

Det er, i befolkningen som helhet, ingen vesentlig forskjell på andelen menn og kvinner som bor alene. Men mens de enslige kvinnene er i flertall i den eldre delen av befolkningen, er mennene i flertall blant de yngre. Enpersonhusholdninger er særlig vanlig i bykjernene i de store byene og i spredtbygde strøk.

... og flere er samboere

De siste års nedgang i antallet bestående ekteskap skyldes ikke bare at flere skiller seg og at flere bor alene. I tillegg velger en økende andel å bo sammen uten å inngå ekteskap.

Ugifte samboere kom inn i statistikken allerede på slutten av 1980-tallet, men det er først i løpet av de siste to tiårene at samlivsformen har fått en større utbredelse. Samboerpar utgjorde i 2013 25 prosent av alle par, en økning fra 11 prosent i 1990. Og mens samboerne tidligere oftest var barnløse, er flertallet nå samboere med barn.

Blant de unge (under 30 år) er det mer vanlig å være samboende enn gift. Oslo og fylkene fra Trøndelag og nordover har den høyeste andelen samboere. Åtte av de ti kommunene med laveste andel samboerpar ligger i Rogaland og Vest-Agder, mens de ti kommunene med høyest andel finnes i Nord-Trøndelag og nordover.

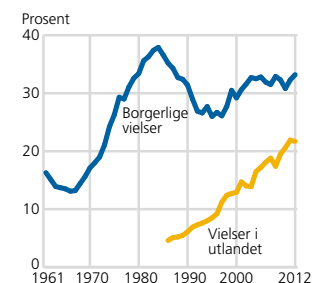
Ett av tre ekteskap borgerlig

Etter at antallet ekteskapsinngåelser nådde et lavmål på begynnelsen av 1990-tallet, økte så antallet igjen i noen år.

Andelen borgelige vielser økte kraftig på 1970-tallet og nådde et toppunkt på begynnelsen av 1980-tallet, da 38 prosent var borgerlige. Senere sank andelen noe, for så å stige igjen.

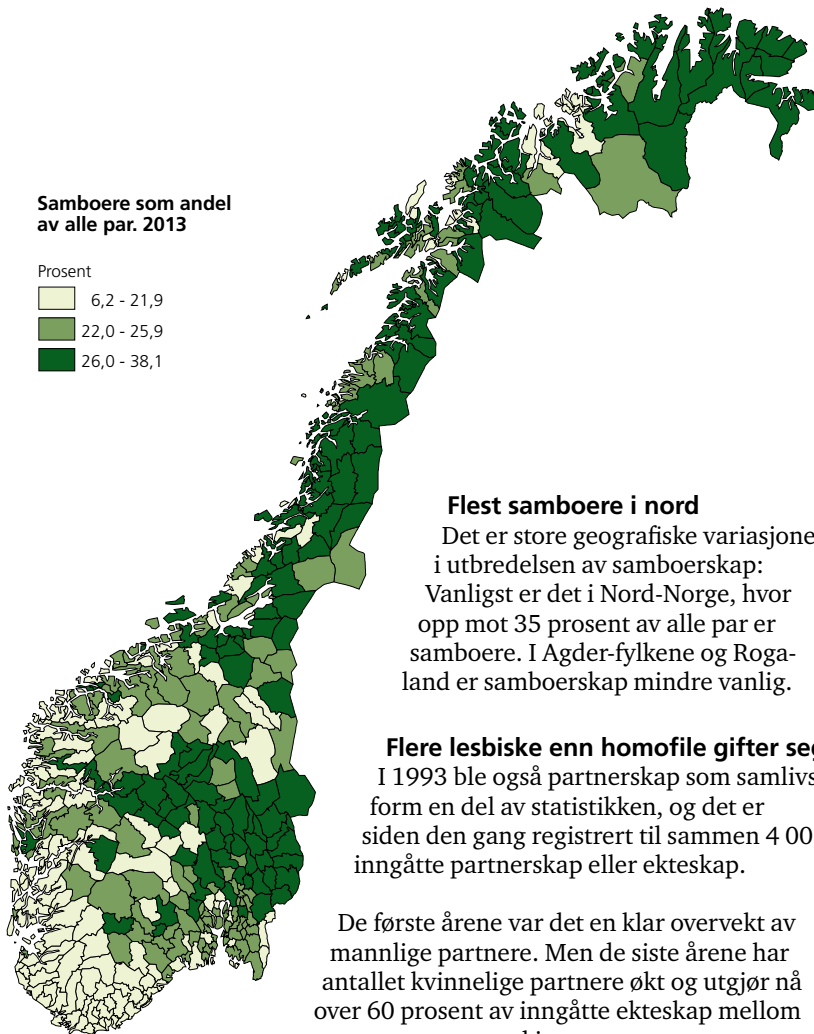
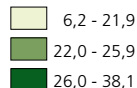
Når så mange ekteskap nå inngås borgerlig, må dette blant annet antas å ha sammenheng med at over 20 prosent av dem som gifter seg, inngår ekteskap nr. 2, 3 osv. En annen trend er å gifte seg i utlandet; 22 prosent av alle ekteskapene inngås i utlandet, og av disse er også det store flertallet borgerlige.

Andel borgerlige vielser og vielser i utlandet

Samboere som andel av alle par. 2013

Prosent

Flest samboere i nord

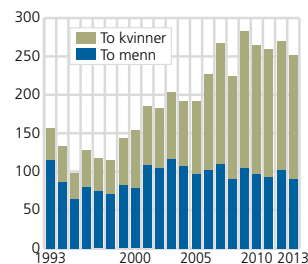
Det er store geografiske variasjoner i utbredelsen av samboerskap: Vanligst er det i Nord-Norge, hvor opp mot 35 prosent av alle par er samboere. I Agder-fylkene og Rogaland er samboerskap mindre vanlig.

Flere lesbiske enn homofile gifter seg

I 1993 ble også partnerskap som samlivsform en del av statistikken, og det er siden den gang registrert til sammen 4 000 inngåtte partnerskap eller ekteskap.

De første årene var det en klar overvekt av mannlige partnere. Men de siste årene har antallet kvinnelige partnere økt og utgjør nå over 60 prosent av inngåtte ekteskap mellom personer av samme kjønn.

Antall inngåtte partnerskap/ekteskap.¹ Menn og kvinner

¹ Fo.m. 2009.

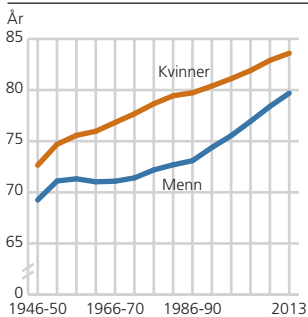
Skilsmisser

Etter en langvarig og markert økning i antall skilsmisser fram til begynnelsen av 1990-tallet, synes antallet nå å ha stabilisert seg på om lag 10 000 per år. Dette innebærer at vel 40 prosent av inngåtte ekteskap kan bli oppløst ved skilsmisse.

Men med en stor og økende andel samboerpar, blir etter hvert skilsmissetallene mindre interessante som en indikator på samlivsbrudd, når vi ikke har tall for hvor mange samboerskap som oppløses.

Liv og død

Forventet levealder ved fødselen for menn og kvinner

Forventet gjenstående levetid ved ulike aldre. 2013

	Kvinner	Menn
0 år	83,6	79,7
10 år	73,9	69,9
20 år	64,0	60,0
30 år	54,1	50,4
40 år	44,3	40,8
50 år	34,7	31,4
60 år	25,6	22,5
70 år	17,1	14,6
80 år	9,7	8,0

Forventet levealder ved fødselen i utvalgte land. 2012

	Kvinner	Menn
Japan	86,4	79,9
Spania	85,5	79,5
Frankrike	85,4	78,7
Italia	84,8	79,8
Island	84,3	81,6
Luxembourg	83,8	79,1
Finland	83,7	77,7
Østerrike	83,6	78,4
Portugal	83,6	77,3
Sverige	83,6	79,9
Norge	83,5	79,5
Hellas	83,4	78,0
Tyskland	83,3	78,6
Irland	83,2	78,7
Belgia	83,1	77,8
Nederland	83,0	79,3
Storbritannia	82,8	79,1
Danmark	82,1	78,1

Kilde: Eurostat og Verdens helseorganisasjon.

Et langt liv

Forventet levealder er en ofte brukt indikator på befolkningens helsetilstand. En nyfødt gutt kan i dag forvente å bli 79,7 år, ei jente 83,6. Dette er en markant økning siden perioden 1946-1950, da tallene var henholdsvis 69,3 og 72,7 år.

På 1950- og 1960-tallet var forskjellen i levealder mellom menn og kvinner økende, hovedsakelig fordi hjerte- og kardødeligheten blant menn økte. De siste årene er denne forskjellen blitt mindre.

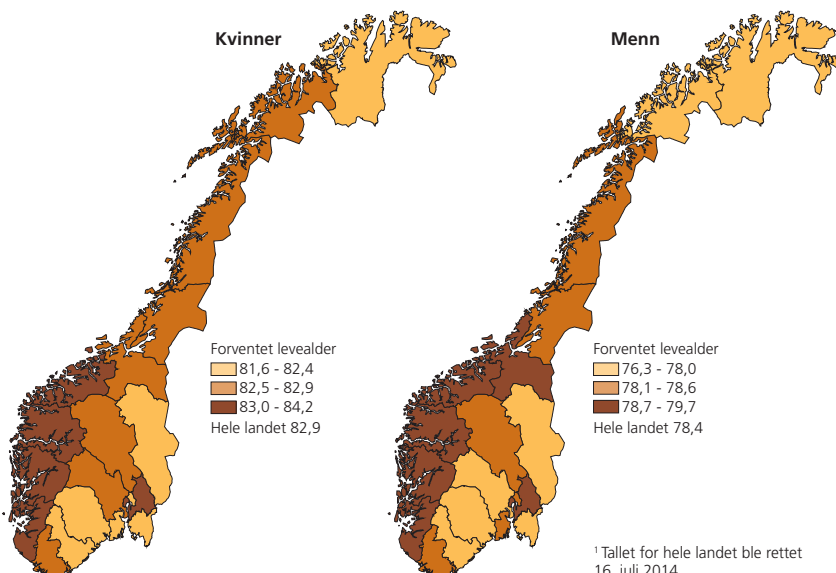
Norske kvinner ikke lenger eldst

Norske kvinner har i noen historiske perioder hatt den høyeste forventede levealderen i verden, men i dag kan kvinner i en rekke land regne med å leve lenger: På toppen finner vi japanske kvinner, med en forventet levealder på vel 86 år. Men også mange andre (blant annet søreuropeiske) kvinner blir nå eldre enn sine norske søstre.

Kjønnsforskjellene i levealder synes å følge et slags nord-sør-mønster: I de nordiske landene lever kvinner bare fire år lenger enn mennene, mens spanske, franske og portugisiske kvinner lever om lag sju år lenger.

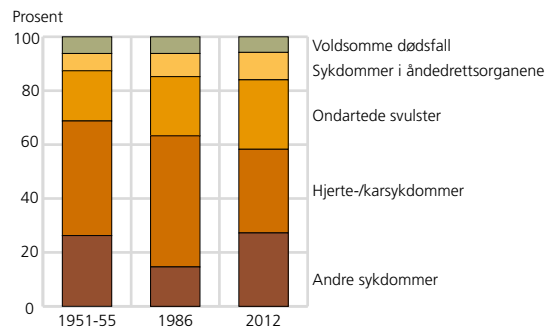
På samme måte som det er store internasjonale forskjeller i levealder, er det også markerte regionale forskjeller i Norge; for eksempel kan menn i Sogn og Fjordane forvente å leve i nesten 80 år, mens en mann i Finnmark kan forvente å leve i bare vel 76 år.

Forventet levealder for menn og kvinner. 2006-2010¹

¹ Tallet for hele landet ble rettet 16. juli 2014.

Dødsfall etter årsak. Prosent

Hva dør vi av?

Allerede like etter andre verdenskrig var hjerte- og karsykdommer den viktigste dødsårsaken, og utover på 1960- og 1970-tallet døde flere av slike sykdommer. I 1986 sto de for nesten halvparten av dødsfallene. Senere er deres betydning redusert betydelig.

Kreftdødsfallene, derimot, har vært økende i nesten hele perioden, men har nå stabilisert seg på vel 25 prosent. Også lungesykdommer, som bronkitt, emfysem og kroniske sykdommer i luftveiene, er økende.

Når det gjelder voldsomme dødsfall, har omfanget vært relativt stabilt i etterkrigsperioden. Men mens det tidligere var drukningsulykker og ulykker i fiske og skipsfart som preget statistikken, er det i dag fallulykker, trafikkulykker og selvmord som dominerer.

Sykefravær

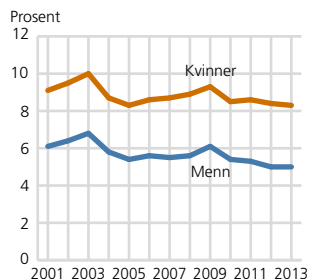
Siden toppåret 2003 har sykefraværet sunket med nesten 2 prosentpoeng – og litt mer for menn enn for kvinner. Lange (legemeldte) sykefravær utgjør om lag 85 prosent av samlet sykefravær. Når kvinner har en høyere sykefraværsprosent enn menn, er det særlig fordi det legemeldte sykefraværet er høyere, noe som henger sammen med at dette også inkluderer fravær i forbindelse med svangerskap og fødsel.

Færre dagligrøykere

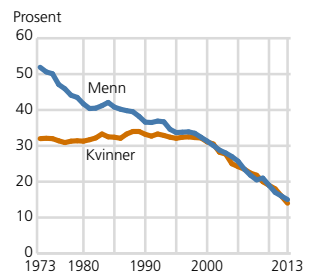
Siden begynnelsen av 1970-tallet har andelen dagligrøykere sunket betraktelig: Andelen menn som røyker har sunket fra over 50 til 15 prosent. For kvinner var andelen lenge stabil i overkant av 30 prosent, men har nå sunket til 14 prosent. Ytterligere om lag 10 prosent oppgir at de røyker av og til.

Parallelt med nedgangen i andelen menn som røyker, har det de siste årene vært en økning i andelen som snuser: 14 prosent av menn i alderen 16-74 oppgir at de snuser daglig og 5 prosent snuser av og til. Mens snus tidligere var mest brukt av eldre menn, er det i dag mest utbredt blant yngre menn. Blant kvinner er det fortsatt en liten – men økende – andel som bruker snus.

Sykefraværsprosent for menn og kvinner

Andel dagligrøykere. Kvinner og menn 16-74 år

Lisa går til skolen

Siden 1955 har det samlede antallet elever og studenter økt fra om lag 550 000 til vel 1,1 million, og nesten én fjerdedel av alle nordmenn sitter nå på skolebenken.

Grunnskole

Med overgangen fra 7-årig til 9-årig grunnskole økte elevtallet på 1960- og begynnelsen av 1970-tallet.

Deretter sank elevtallet fram til midten av 1990-tallet, for så å øke kraftig med skolestart for 6-åringene i 1997 (Reform 97). Høsten 2013 var det 615 300 grunnskoleelever.

Videregående skole

Etter en svak nedgang i elevtallet (elever og lærlinger) i videregående opplæring på 1990-tallet, har det i de siste årene vært en økning.

Det var i 2013 henholdsvis 118 600 og 81 400 elever på allmennfaglige og yrkesfaglige studieretninger. Det er et flertall av jenter på allmennfag (55 prosent), mens det er flest gutter på yrkesfag (54 prosent).

Vel 90 prosent av 16-18-åringene er nå i videregående utdanning, sammenliknet med 65 prosent i 1980.

Universitet og høgscole

Den markante veksten i høyere utdanning flatet ut på slutten av 1990-tallet. Det samlede antallet studenter er 261 200 (inkl. utenlandsstudenter), og hver tredje 19-24-åring er nå i høyere utdanning.

To av ti avbryter videregående

Ni av ti norske ungdommer i alderen 16-19 år er nå i videregående utdanning, som dermed kan sies å være nesten obligatorisk. Men om lag to av ti avbryter utdanningen før den er avsluttet, og bare sju av ti fullfører i løpet av fem år. Frafallet er størst blant elever på yrkesfaglig studieretning. Det er også klare kjønnsforskjeller: Gutter avbryter oftere enn jenter.

Lisa går til skolen

Siden midten av 1980-tallet har kvinnene vært i flertall blant studentene, og seks av ti studenter er i dag kvinner. Særlig er kvinneovervekten stor på høgscole (65 prosent).

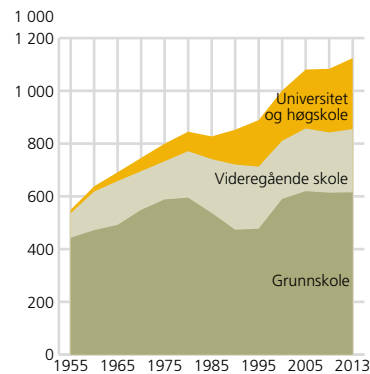
Kvinnene utgjør nå også et flertall (61 prosent) av de uteksaminerte kandidatene ved universitet og høgscole: På høyere nivå utgjør kvinnene 57 prosent av kandidatene, og på lavere nivå er andelen 63 prosent. Når det gjelder doktorgrad, er kvinnene fortsatt i mindretall: I 2012 ble 48 prosent av doktorgradene avlagt av kvinner.

Flere kvinner enn menn har nå høyere utdanning

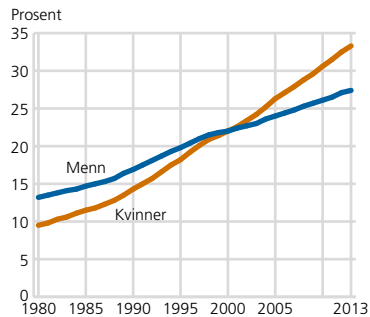
Nesten tre ganger så mange nordmenn har nå universitets- og høgscoleutdanning som i 1980. Og flere kvinner enn menn har høyere utdanning. Men fortsatt tar menn noe lengre høyere utdanning enn kvinner.

Blant dem under 60 år er det nå langt flere kvinner enn menn med høyere utdanning. Særlig stor er forskjellen i aldersgruppen 25-29 år, hvor 54 prosent av kvinnene har høyere utdanning, sammenliknet med 34 prosent av mennene. I denne aldersgruppen er det nå også flere kvinner enn menn med lang høyere utdanning.

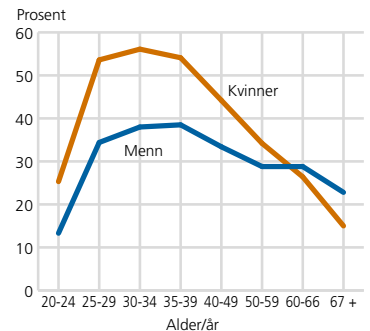
Antall elever i grunnskolen, videregående skole og på universitet og høgscole

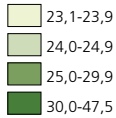
Andelen kvinner og menn med høyere utdanning

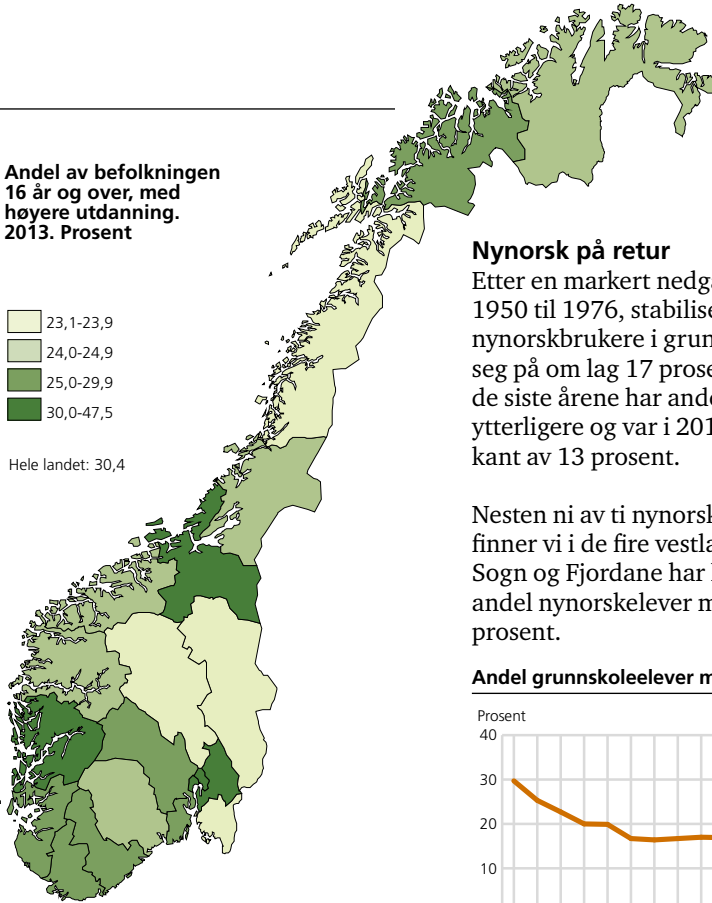
Menn og kvinner i ulike aldersgrupper med høyere utdanning. 2012

Andel av befolkningen 16 år og over, med høyere utdanning. 2013. Prosent

Hele landet: 30,4

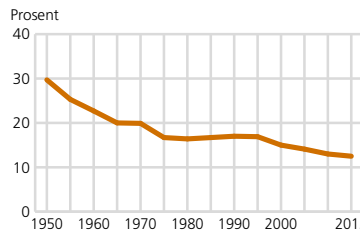

Nynorsk på retur

Etter en markert nedgang fra 1950 til 1976, stabiliserte andelen nynorskbrukere i grunnskolen seg på om lag 17 prosent. Men de siste årene har andelen sunket ytterligere og var i 2013 i underkant av 13 prosent.

Nesten ni av ti nynorskelever finner vi i de fire vestlandsfylkene. Sogn og Fjordane har høyest andel nynorskelever med 97 prosent.

Andel grunnskoleelever med nynorsk

Mens nesten fem av ti Oslo-borgere har høyere utdanning, gjelder dette bare vel to av ti i Hedmark og Oppland. Og på kommunenivå er forskjellene enda større:

Kommuner med høyest/lavest andel høyt utdannede. 2013

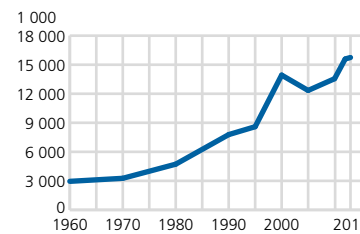
	Andel
Høyest	
Bærum	49,6
Oslo	47,5
Asker	47,0
Nesodden	41,7
Oppegård	40,4
Lavest	
Moskenes	13,2
Beiarn	12,9
Roan	12,3
Torsken	12,2
Værøy	11,4

Ut i verden ...

Flere og flere unge studerer i utlandet. Siden 1960 er antallet femdoblet, og økningen var særlig stor på 1990-tallet. Deretter sank antallet noe, for så å øke igjen.

I 2013 var det 15 700 studenter i utlandet, i tillegg var det 8 100 delstudenter (studenter som tar enkeltfag). Til sammen utgjør dette nesten 10 prosent av studentmassen. Også blant utenlandsstudentene er kvinnene nå i flertall – seks av ti utenlandsstudenter er kvinner.

Antall studenter i utlandet

Kilde: Statens lånekasse for utdanning.

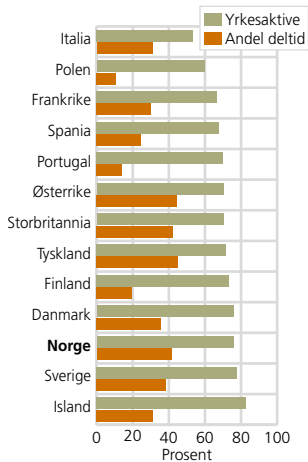
Gradsstudenter i utlandet: De viktigste studielandene og fagene. 2012

Land	Antall studenter
Storbritannia	4 139
Danmark	2 748
Polen	1 476
USA	1 441
Australia	1 329
Ungarn	802
Sverige	735
Fag	
Økonomi og administrasjon	2 967
Medisin	2 907
Samfunnsfag	1 245
Kunstfag	924
Humanistfag	772
Teknologi	740
Psykologi	690
Terapeutiske fag	440
Mediefag	407

Kilde: Statens lånekasse for utdanning.

Halve folket i arbeid

Yrkesaktive kvinner 15-64 år og andel med deltid. Utvalgte land. 2012

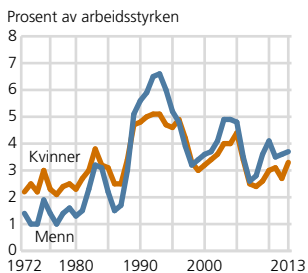

Kilde: Eurostat.

Arbeidsstyrken = summen av sysselsatte og arbeidsledige.

Arbeidstid: Heltid = 37 timer og mer, samt 32-36 timer når det oppgis at dette utgjør heltid.

Arbeidsledige menn og kvinner 15-74 år

Kvinner nesten like høy yrkesaktivitet som menn ...

I 2013 var antallet yrkesaktive 2,7 millioner, tilsvarende vel 50 prosent av befolkningen. Kvinnene utgjorde da 47 prosent arbeidsstyrken.

Fra midten av 1970-tallet og fram til 1986 økte kvinners yrkesaktivitet markert. Under den økonomiske lavkonjunkturen fra 1987 til 1993 var kvinnes yrkesfrekvens stabil, mens den falt noe for menn. Etter 1993 har den igjen økt noe både for menn og kvinner, men mest for kvinner. I 2013 var 68 prosent av kvinnene og 74 prosent av mennene i alderen 15-74 år i arbeidsstyrken.

... men kortere arbeidstid

Mange kvinner jobber fortsatt deltid, selv om andelen er synkende. I 1980 jobbet 47 prosent heltid, i 2013 var andelen økt til 60 prosent. Menns heltidsandel er stabil i underkant av 90 prosent, og deltid er i stor grad forbeholdt skoleungdom.

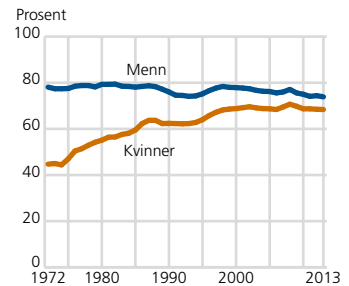
Siden 1972 er menns faktiske ukentlige arbeidstid redusert med vel sju timer, fra 44 til 37. Kvinners arbeidstid sank noe fram til 1983, fordi økningen i sysselsettingen for en stor del var i form av deltidsansatte. Deretter har veksten i større grad kommet som heltidssysselsetting, og kvinners gjennomsnittlige arbeidstid har økt med om lag to timer, til vel 31.

... og lavere arbeidsledighet

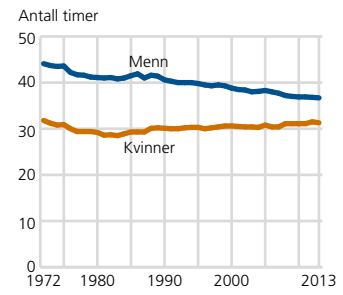
Fra begynnelsen av 1970-årene og fram til lavkonjunkturen i 1983-1984, var arbeidsledigheten stabil i underkant av 2 prosent av arbeidsstyrken; hele tiden om lag 1 prosentpoeng høyere for kvinner enn for menn.

Da ledigheten steg på 1980-tallet, jevnet kjønnsforskjellene seg ut, og fra 1988 til 1995 var arbeidsledigheten høyere for menn. Senere ble forskjellene mindre, men de har økt noe de siste årene.

Andel personer 15-74 år i arbeidsstyrken

Ukentlig arbeidstid for sysselsatte kvinner og menn

Kvinner oftere i offentlig virksomhet

Om lag én tredjedel av alle sysselsatte arbeider i dag i offentlig virksomhet, hele 48 prosent av kvinnene og bare 19 prosent av mennene. Kvinnene er i stor grad ansatt i kommunene, mens mennene er mer likelig fordelt på stat og kommune.

Fortsatt manns- og kvinneyrker

Til tross for økende utdanningsnivå er både menns og kvinners yrkesvalg fortsatt nokså tradisjonelle. Typiske kvinneyrker er førskole- og grunnskolelærere, sykepleiere og renholdere. Typiske mannsyrker er håndverkere, bygge- og anleggsarbeidere, sjåførere og ingeniører.

I noen yrker, for eksempel postbud og markedsførere/-konsulenter, finner vi omtrent like mange menn og kvinner.

Store lønnsforskjeller

Siden 1970 har årslønnen økt fra 29 700 kroner til 489 700 i 2013. Justert for prisutviklingen har økningen vært nesten 130 prosent.

I gjennomsnitt var månedslønn for menn og kvinner (regnet om til heltidsstillinger) i 2013 henholdsvis 43 700 og 37 500 kroner. Kvinnenes månedslønn utgjør altså 85,8 prosent av mennenes. Denne forskjellen har endret seg lite de siste årene. Men i et noe lengre perspektiv er forskjellen blitt mindre, omkring 1960 var kvinners lønn bare 60 prosent av menns.

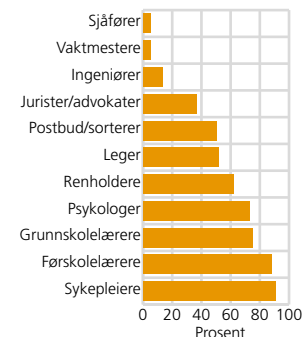
Men dette forholdet varierer mellom ulike næringer: For ansatte i finanstjenester utgjør kvinners lønn bare 72 prosent av menns, mens forholdstallet i undervisning er 95 prosent.

Månedslønn for menn og kvinner i utvalgte næringer. Heltidsansatte¹. 3. kvartal 2013

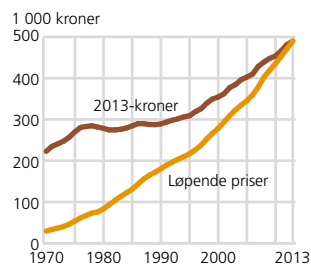
	Menn	Kr	Kvinner
Finanstjenester		66 000	
		65 000	
Bergverksdrift og utvinning		64 000	
		63 000	
Informasjon og kommunikasjon		62 000	
		60 000	
		61 000	Bergverksdrift og utvinning
		60 000	
		59 000	
		58 000	
		57 000	
		56 000	
		55 000	
		54 000	
Offentlig administrasjon		53 000	
		52 000	
		51 000	
		50 000	
Undervisning		49 000	
		48 000	Informasjon og kommunikasjon
Industri		47 000	Finanstjenester
		46 000	
Varehandel		45 000	
		44 000	
	43 000		
	42 000	Offentlig administrasjon	
	41 000	Undervisning	
	40 000		
	39 000		
	38 000	Industri	
	37 000		
	36 000		
	35 000	Varehandel	
	34 000		

¹ Med avtalt arbeidstid 33 timer eller mer per uke.

Andel sysselsatte kvinner i utvalgte yrker. 2013

Årslønn. Løpende priser og 2013-kroner

Fattig og rik

Medianinntekt

Den inntekten som deler befolkningen i to. Det vil altså være like mange med inntekt høyere enn medianen, som det er med inntekt lavere enn medianen.

Eldre par med sterk vekst

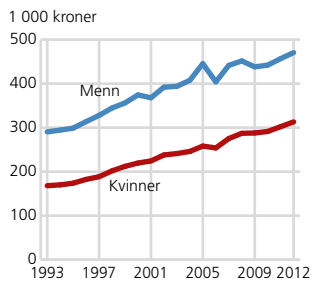
Siden 1990 har husholdningenes inntekter etter skatt hatt en realvekst på vel 60 prosent og var 446 200 kroner i 2012. Den største inntektsveksten finner vi hos eldre par, men også aleneboende eldre har doblet inntekten. Lavest inntektsøkning har det vært blant aleneboende og par under 45 år og blant enslige foreldre.

Medianinntekt etter skatt¹ for ulike husholdningstyper

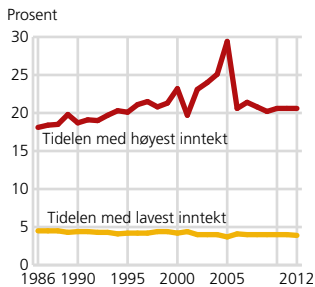
	1990	2000	2005	2010	2012	Prosentvis endring 1990-2012
Alle husholdninger	273 200	313 000	371 800	419 300	446 200	63
Aleneboende under 45 år	182 900	215 600	227 300	245 500	255 200	40
Aleneboende 45-64 år	174 100	212 400	239 100	269 700	288 400	66
Aleneboende 65 år+	115 000	143 100	171 900	208 400	228 500	99
Par u/barn, eldste under 45 år	353 500	437 700	480 800	530 900	554 700	57
Par u/barn, eldste 45-64 år	364 600	445 000	516 400	591 600	649 400	78
Par u/barn, eldste 65 år+	225 900	288 800	353 100	434 900	487 900	116
Par m/barn, yngste barn 0-6 år	399 000	502 700	564 700	641 300	678 000	70
Par m/barn, yngste barn 7-17 år	438 400	552 400	626 400	720 400	769 800	76
Par m/voksne barn, yngste barn 18 år+	481 300	613 000	685 200	788 000	844 700	76
Enslig mor/far m/barn 0-17 år	229 500	285 300	320 100	355 300	370 100	61
Enslig mor/far m/voksne barn, 18 år+	305 800	374 400	397 300	450 700	476 400	56

¹ Faste 2012-kroner. Studenthusholdninger er utelatt.

Gjennomsnittlig bruttoinntekt, 2012-kroner

Andelen av samlet inntekt etter skatt per forbruksenhet som tilfaller personer med høyest/lavest inntekt¹

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt.

Kvinnerns inntekt to tredjedeler av menns

I 2012 var gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle voksne personer 391 700 kroner, og gjennomsnittlig utlignet skatt var ca. 25 prosent. Inntektsnedgangen for menn i 2006 skyldes hovedsakelig en reduksjon i næringsinntekt og aksjeutbytte på grunn av tilpasning til nye skatteregler.

Mens heltidssysselsatte kvinners gjennomsnittlige månedslønn er ca. 86 prosent av menns, utgjør kvinners årlige bruttoinntekt bare 67 prosent av mennenes. I 1984 var det tilsvarende forholdstallet 47 prosent.

Når inntektsforskjellene mellom menn og kvinner er langt større enn lønnsforskjellene, skyldes dette at færre kvinner er yrkesaktive og at de oftere arbeider deltid. Menn mottar også en forholdsvis større andel av kapitalinntektene. I tillegg kommer at et stort flertall av minstepensjonistene er kvinner.

Litt større inntektsforskjeller

Inntektsandelen til tidelen personer med lavest husholdningsinntekt har sunket litt. Samtidig økte tidelen med høyest inntekt sin andel, fra 18,6 til vel 20 prosent. På grunn av varslede endringer når det gjelder beskatning av aksjeutbytte, ble det tatt ut svært høye utbytter i årene 2002-2005. Dermed økte ulikheten markant. Med nye skatteregler i 2006, har utbetaling av utbytte blitt betydelig redusert og inntektsfordelingen har blitt jevnere.

2 millioner i nettoformue

Formuesstatistikken var tidligere basert på boligens likningsverdi, men ble fra og med 2010 erstattet av beregnet markedsverdi. Dermed øker den viktigste formueskomponenten mer eller mindre i takt med boligprisene.

Store forskjeller

Som andre gjennomsnittstall, dekker også disse over store ulikheter, og fordelingen av nettoformuen er svært skjev. Tidelen av husholdningene med størst formue disponerte i 2012 om lag halvparten av den, med et gjennomsnitt på 9,7 millioner kroner.

Flere med stor gjeldsbyrde, men rentene betyr mindre

Gjennomsnittshusholdningens gjeld har økt kraftig de siste årene og var 1,1 millioner kroner i 2012. Og siden gjeldsøkningen er større enn inntektsveksten, blir det også flere husholdninger med høy boutgiftsbelastning. Andelen med gjeld som er minst tre ganger større enn samlet husholdningsinntekt er nå 15 prosent. Og 4 prosent har en gjeld som er større enn 5 ganger inntekten.

Renteutgiftenes betydning er imidlertid blitt mindre: Fram til begynnelsen av 1990-tallet utgjorde de 13-14 prosent av husholdningenes inntekt. Senere er andelen – på grunn av lavere rentenivå – sunket.

8 prosent med lavinntekt over 3 år

Andelen personer med lav inntekt avhenger i stor grad av hvordan dette defineres. Med EUs definisjon, som er den som hyppigst benyttes, hadde 12,3 prosent av befolkningen en inntekt under den årlige lavinntektsgrensen i 2012. Lavinntekt er ifølge EUs definisjon en husholdningsinntekt per forbruksenhet lavere enn 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Om vi utelater studenter fra beregningen, blir andelen med lav inntekt 10,1 prosent.

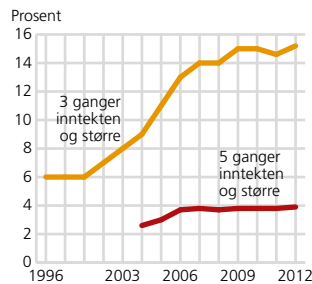
Om vi beregner andelen personer som har lav inntekt over en treårsperiode, blir andelen noe lavere: I perioden 2010-2012 hadde 7,9 prosent vedvarende lavinntekt med EUs definisjon, og andelen har sunket litt siden årtusensskiftet.

Formuessammensetning for husholdningene

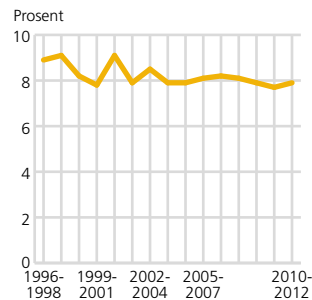
	2010	2011	2012
Realkapital ¹	1 952 300	2 098 400	2 279 700
Bruttofinanskapital i alt	763 600	776 600	804 700
Bankinnskudd	335 000	357 500	380 300
Annen finanskapital	428 600	419 100	424 400
Bruttoformue	2 715 900	2 875 000	3 084 400
Gjeld	991 600	1 048 200	1 106 700
Nettoformue	1 724 400	1 826 800	1 977 700

¹ Inkludert beregnet markedsverdi av bolig(er).

Andel husholdninger med gjeld 3 ganger inntekten og større og 5 ganger inntekten og større

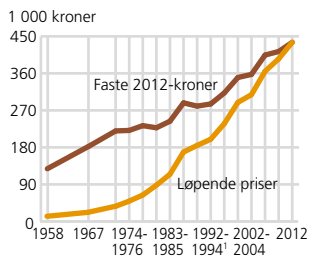
Andel personer med vedvarende lavinntekt¹

¹ Studenter utelatt.

Mer enn til salt i maten

Forbruksutgift per husholdning. Løpende og faste priser

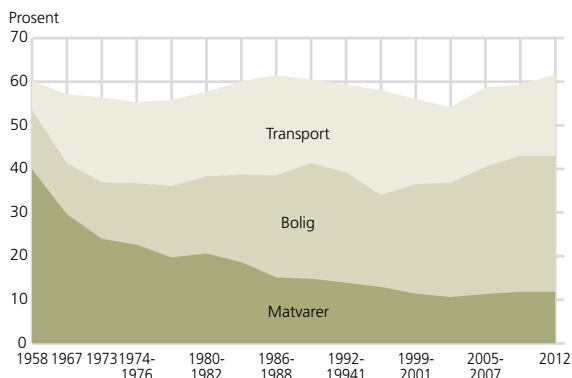
Mer enn tredoblet forbruk siden 1958

I 2012 var gjennomsnittlige årlige totale forbruksutgifter per husholdning 435 500 kroner. I 1958 var det tilsvarende beløpet 11 088 kroner, som omregnet til 2012-kroner tilsvarer om lag 129 000. Om man også tar hensyn til at husholdningene i denne perioden er blitt mindre, er det reelle forbruket nærmere firedoblet.

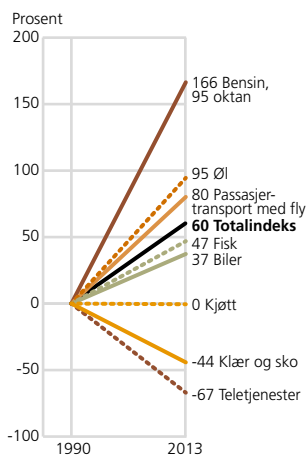
Mindre til mat ...

Det er to hovedtendenser som har preget utviklingen i forbrukets sammensetning de siste 50 årene. Utgiftsandelen til mat og drikke var synkende fram til år 2000 og har deretter stabilisert seg (samtidig som vi blir mer opptatt av matvareprisene). En gjennomsnittshusholdning bruker i dag bare snaut 12 prosent av budsjettet til mat, sammenliknet med 40 prosent i 1958.

Andel av husholdningenes forbruksutgifter som går til matvarer, bolig og transport

Prisvekst, utvalgte varer og tjenester. 1990-2013

... og mer til bolig

Til gjengjeld bruker vi en stadig større andel av budsjettet til bolig – 31 prosent i 2012. Dette er mer enn en dobling siden 1960-tallet. Transportutgiftene (kjøp, vedlikehold og drift av bil) økte også fram til om lag 1970, men har de siste årene sunket litt.

Mindre til klær og sko

Noe overraskende, kanskje, bruker vi også en mindre andel av budsjettet til klær og sko: Vel 5 prosent bruker vi til dette, mindre enn halvparten av hva vi gjorde i 1958.

Det skyldes ikke at vi i dag kjøper mindre klær og sko, men henger sammen med at disse varene relativt sett er blitt billigere, fordi prisveksten har vært langt mindre enn for de fleste andre varer.

Men mer til mobiltelefon

Teleutstyr og -tjenester er også blitt billigere de siste årene. Likevel har budsjettandelen økt til nesten 2 prosent, og vi bruker nå i gjennomsnitt 8 000 kroner årlig.

Vi drikker stadig mer vin

Siden 1945 er den samlede omsetningen av alkohol mer enn tredoblet, og årlig kjøper hver voksen person nå i gjennomsnitt seks og en halv liter ren alkohol.

Alkoholkonsumet økte jevnt fram til omkring 1980, og da først og fremst på grunn av et økende forbruk av øl og brennevin. Deretter sank brennevinsforbruket med mer enn 50 prosent, og samtidig stabiliserte ølkonsumet seg. Etter en økning fram til 2011 har totalforbruket sunket litt de siste årene, noe som igjen skyldes synkende forbruk av øl og brennevin. Disse omsetnings-tallene omfatter imidlertid verken tax-free salget på flyplassene eller grensehandel, som begge har økt også de siste årene.

Til tross for det økte forbruket, bruker vi ikke en større del av husholdningsbudsjettet på alkohol; de siste årene har vi brukt i underkant av 2 prosent til øl, vin og brennevin.

Endrede matvaner ...

Ikke bare bruker vi en mindre andel av pengene til mat, vi bruker dem også på andre matvarer.

Norge er ikke lenger et «pottit-land»: Siden 1958 er forbruket av poteter redusert til nesten én tredjedel, til 27 kilo per person (av dette inntas vel 5 kilo som potetgull, pommes frites, o.l.). Også forbruket av smør, margarin og oljer er halvert i perioden.

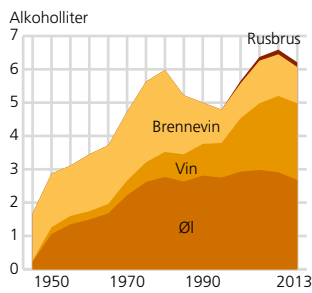
Forbruket av kjøtt har ligget nokså stabilt de siste 25 årene. Derimot har forbruket av frukt og grønnsaker økt.

... og drikkevaner

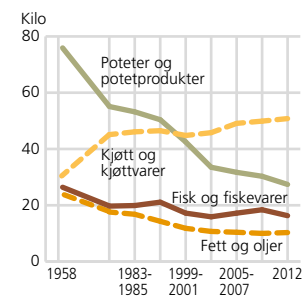
Det er ikke bare når det gjelder alkohol at drikkevanene er endret. Melkeforbruket er redusert – fra nesten 170 liter per person til vel 70. Og mens vi tidligere for det meste drakk H-melk, er det nå lettmelk og skummet melk som dominerer.

Til gjengjeld er konsumet av alkoholfrie drikkevarer (mineralvann, juice og brus) mangedoblet siden 1958, og vi drikker nesten 110 liter per år. Denne økningen tilsvarer omtrent nedgangen i melkeforbruket.

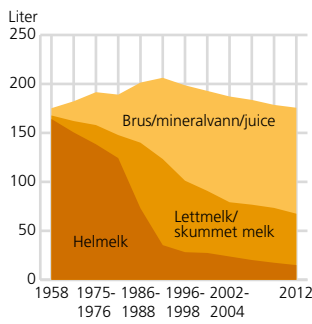
Omsetning av brennevin, vin og øl per innbygger 15 år og over

Forbruk av utvalgte matvarer per person per år

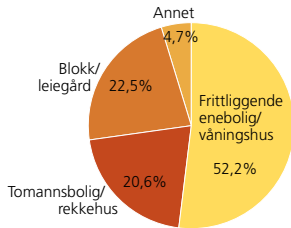

Forbruk av melk og mineralvann per person per år

I hus og hytte

Boliger, 2013

Åtte av ti i småhus

Det er om lag 2 450 000 boliger i Norge. Dette tilsvarer – naturlig nok – omtrent antallet husholdninger (husholdning = å holde hus sammen).

52 prosent av boligene er frittliggende eneboliger (eller våningshus). 21 prosent er tomannsboliger, rekkehus og andre småhus, mens 23 prosent er blokker eller leiegårder.

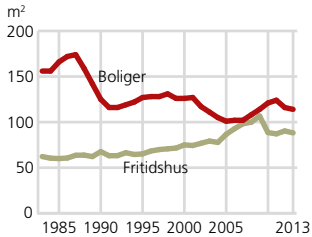
Åtte av ti husholdninger har bolig med egen hage.

Åtte av ti eier boligen selv

78 prosent av husholdningene eier boligen sin, mens 17 prosent leier. Andelen som leier boligen har økt siden 1990, og denne økningen har særlig funnet sted i byene. Sammenliknet med for eksempel Danmark og Sverige er andelen selveiere høy i Norge.

Det er særlig yngre og enslige som i økende grad leier bolig, en utvikling som blant annet har sammenheng med høyere boligpriser, særlig i de store byene.

Gjennomsnittlig bruksareal nye boliger og fritidshus

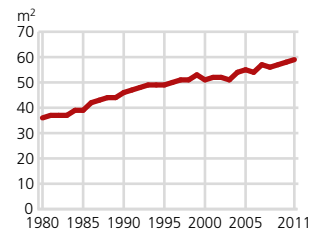
Mindre boliger – større hytter

På midten av 1980-tallet var nybygde boliger neste tre ganger så store som nye fritidsboliger. Deretter sank boligens areal, noe som skyldes den økende andelen blokkleiligheter. Samtidig har arealet på nye fritidsboliger økt kraftig, og i 2007 bygget vi omtrent like store hytter som boliger. De siste årene har så forskjellen økt igjen.

Romsligere boliger ...

Til tross for at vi nå bygger mindre boliger, så har gjennomsnittsboligen fire rom, en økning fra 3,6 i 1980. Fordi også husholdningene samtidig er blitt mindre (2,2 bosatte per bolig sammenliknet med 2,7 i 1980) blir boligene relativt sett også romsligere. Hvis vi sier at de som bor i boligen med minst tre rom mer enn antallet personer i husholdningen, bor svært romslig, så gjelder dette nå om lag en tredjedel av befolkningen.

Boareal per person

... og høyere boligstandard

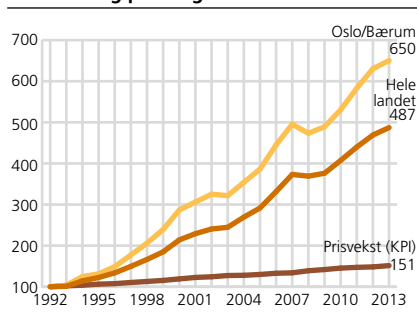
I 1980 manglet fortsatt 10 prosent av befolkningen bad eller dusj, men allerede i 1990 var dette redusert til 1 prosent. Samtidig har andelen personer med to eller flere bad i boligen økt fra 18 prosent i 1988 til 39 i 2012.

Boligprisen nesten femdoblet siden 1992

Fra 1992 til 2013 økte prisen på boliger med nesten 400 prosent. Til sammenlikning har den generelle prisveksten i perioden vært om lag 51 prosent.

Prisen på blokkleiligheter har økt langt mer enn på eneboliger, og prisøkningen har vært særlig stor i Oslo-området; i Oslo og Bærum er boligprisen mer enn seksdoblet.

Prisutvikling på boliger. Indeks 1992=100

Velutstyrte boliger

Norske boliger er ikke bare store og med høy standard, de er også svært velutstyrte: «Alle» husholdninger har TV, ni av ti har fryseboks og nesten like mange vaskemaskin. Ni av ti husholdninger har hjemme-PC. Oppvaskmaskin, derimot, finnes bare i åtte av ti husholdninger.

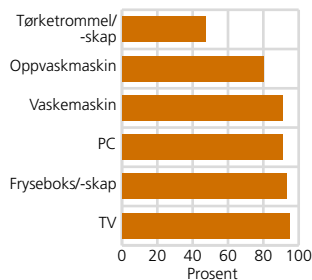
449 000 fritidshus

I 2014 fantes det 449 000 fritidshus (hytter, sommerhus) i Norge. Flest var det i Oppland (48 600) og Buskerud (45 000).

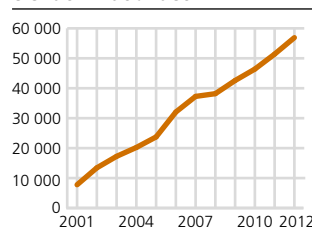
I overkant av 20 prosent av alle husholdninger oppgir at de eier fritidshus, og denne andelen har vært omtrent den samme siden 1980. I tillegg har svært mange tilgang til fritidshus, slik at til sammen fire av ti personer eier eller har tilgang til fritidsbolig.

Et relativt nytt utviklingstrekk er at mange nå kjøper fritidshus i utlandet. Siden 2001 er antallet personer med fast eiendom i utlandet mer enn syv-doblet og var 57 000 i 2012. Sverige og Spania er landene som har fristet flest, etterfulgt av Frankrike og Tyrkia.

Andelen husholdninger som har ulike varige forbruksvarer. 2012

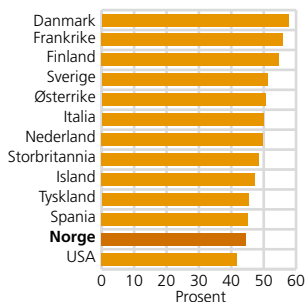

Antall personer med fast eiendom i utlandet

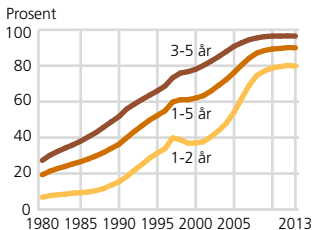
Fra vugge til grav

Offentlige utgifter som andel av BNP i utvalgte land. 2011

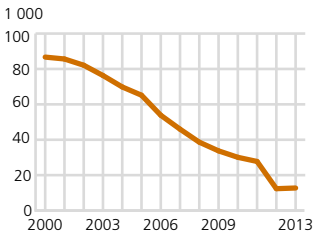

Kilde: OECD.

Barnehagedekning

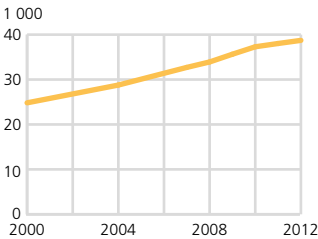

Antall barn med kontantstøtte. Per 30. september

Kilde: NAV.

Antall barn med barneverns-tiltak. Per 31. desember

Velferdsstatens framvekst

Velferdsstatens hovedoppgaver er – ved siden av ansvaret for befolkningens helse og utdanning – omsorg for barn, eldre og andre omsorgstrengende, og økonomisk sikring av den enkelte. Velferdssamfunnets framvekst har i stor grad vært en utvikling i retning av at det offentlige har overtatt ansvar for omsorgstjenester og velferdsytelser som tidligere ble utført i familien.

Velferdsstatens utvikling gjenspeiles på ulike måter i statistikken, blant annet om vi ser på offentlige utgifter som andel av bruttonasjonalproduktet. Omkring 1960 utgjorde offentlige utgifter ca. 30 prosent av brutto nasjonalprodukt (BNP). Deretter økte andelen gradvis til over 50 prosent på begynnelsen av 1990-tallet, men har senere sunket noe. Denne nedgangen skyldes delvis de store oljeinntektene og høyt BNP de siste årene.

Utgifter til undervisning, helsestell og sosial trygd og velferd utgjør størstedelen av disse utgiftene. Sammenlikner vi med for eksempel Sverige og Danmark, så har begge disse landene offentlige utgifter som andel av BNP på over 50 prosent.

Full barnehagedekning?

Det var om lag 6 300 barnehager i Norge i 2013. Over halvparten av disse var private, og de sto for 48 prosent av barnehage tilbudet.

I alt 287 000 barn har nå plass i barnehage, og dekningsgraden synes nå å ha stabilisert seg: Av alle barn i alderen 1-5 år har 90 prosent nå barnehageplass, noe som innebærer nesten en femdobling siden 1980.

Av de eldste barna (3-5 år) har nesten alle barnehageplass. For de yngste barna sank dekningsgraden noen år fra 1999 da kontantstøtten ble innført, men har senere økt til 80 prosent.

De senere årene har det vært en markert nedgang i antallet barn som mottar kontantstøtte, fra 86 700 i 2000 til 27 700 i 2011. I 2012 bortfalt kontantstøtten til toåring, i september 2013 mottok 12 700 barn kontantstøtte, noe som utgjør 23 prosent av alle ettåring.

Barnevern: Flere barn under omsorg

I løpet av de siste 50 årene er antallet barn med barnevernstiltak ved utgangen av året mer enn seksdoblet, fra 6 000 til 38 700. Og antallet barn som i løpet av året mottar en eller annen form for tiltak, er enda høyere – 53 200 i 2012. Dette tilsvarer vel 4 prosent av alle barn i alderen 0-17 år.

Langt de fleste barnevernsbarna mottar ulike former for hjelpetiltak, som besøks hjem, støttekontakt eller barnehageplass. Vel en tredjedel av barna er plassert utenfor familien, de fleste i fosterhjem. Bruken av beredskapshjem har økt kraftig de siste årene.

Færre får sosialhjelp

Antallet sosialhjelpsmottakere økte kraftig på 1980-tallet, og nådde 166 000 i toppåret 1994. Deretter har det vært en nedgang til 120 800 i 2013. Dette utgjør vel 2 prosent av hele befolkningen, og 4 prosent av befolkningen i alderen 20-66 år.

Gjennomsnittlig stønadstid i 2013 var fem måneder, og gjennomsnittlig stønadsbeløp var 8 300 kroner per måned.

Andelen sosialhjelpsmottakere er særlig stor blant unge, blant enslige og enslige forsørgere. Det er også et økende antall innvandrere blant mottakerne – innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn utgjorde 40 prosent av sosialhjelpsmottakerne i 2013.

Antall uførepensjonister stabilt

På midten av 1970-tallet var antall uførepensjonister omtrent 140 000, og det var like mange menn og kvinner. Utover på 1980-tallet økte så antallet kraftig og særlig blant kvinner. På begynnelsen av 1990-tallet flatet veksten ut, og antallet gikk ned i noen år, for så å øke igjen etter 1995.

I 2013 var det samlede antallet uførepensjonister 305 900: 176 100 kvinner og 129 800 menn. Dette utgjør ca. 9 prosent av befolkningen 18-67 år. Opp til 35 års alder er det noe flere menn enn kvinner som mottar uførepensjon – med økende alder øker flertallet kvinner.

Når antallet kvinnelige uførepensjonister har økt så markert, må dette ses i sammenheng med den sterke økningen i kvinners yrkesdeltakelse i denne perioden. Det er særlig andelen uføre med muskel- og skjelettsykdommer som har økt.

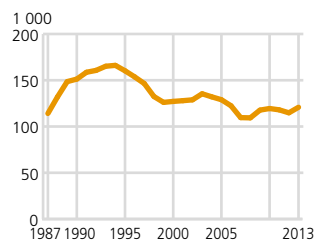
Eldreomsorg: Fra institusjon til bolig

Den offentlige eldreomsorgen kan grovt deles inn i tre hovedsektorer: Institusjoner, boliger og hjemmetjenester.

Siden midten av 1990-tallet har det vært en klar vekst i antall brukere av kommunale pleie- og omsorgstjenester, noe som først og fremst skyldes at flere nå får hjelp i hjemmet. Særlig har antallet som får hjemmesykepleie økt. Også antallet plasser i pleie- og omsorgsboliger har økt kraftig.

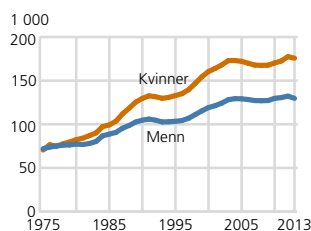
Når det gjelder institusjonsplassene (alders- og sykehjem), så har antallet slike plasser sunket noe de siste årene, blant annet som en følge av ombygginger for å øke antallet enkeltrom, som nå utgjør 97 prosent. Dette innebærer at nærmere 6 prosent av beboerne bor på dobbeltrom.

Økonomisk sosialhjelp¹. Antall mottakere

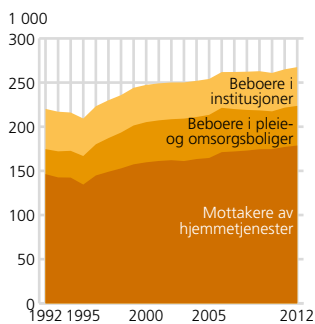
¹ Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottakere av introduksjonsstønad.

Antall uførepensjonister.¹ Menn og kvinner

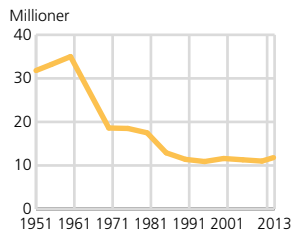
¹ Fo.m. 2004 inkluderer tallene også personer med tidsbegrenset uførestønad. Kilde: NAV.

Brukere av ulike pleie- og omsorgstjenester

Sal og scene

Antall kinobesøk

Stabilt kinobesøk

1950-årene var – i Norge som i Europa for øvrig – kinoens gullalder, og besøkstallene nådde om lag 35 millioner i 1960, noe som tilsvarer nesten ti kinobesøk per innbygger.

På begynnelsen av 1960-tallet kom fjernsynet til Norge, og fram til 1970 ble så besøkstallene nesten halvert, mens det på 1970-tallet bare var en svak nedgang. På 1980-tallet kom en ny nedgangsperiode, og bunnen ble nådd i 1992, med ca. 9,5 millioner besøk. De siste årene har besøkstallene vært 11-12 millioner, og besøksandelen på norske filmer var i 2013 på 23 prosent.

Bak de stabile besøkstallene de siste årene, skjuler det seg to ulike tendenser: Andelen som har vært på kino siste år har økt, 67 prosent i 2012. Men samtidig har gjennomsnittlig antall kinobesøk sunket fra vel 4 besøk til 3 – særlig de unge går nå sjeldnere på kino.

Flere på opera ...

Også teater-, ballett- og operabesøket var lenge synkende. Men fra midten av 1980-tallet tok besøket seg opp, og etter en stagnasjon omkring 1990 har det de siste årene igjen økt kraftig til vel 1,9 millioner besøk.

Særlig har besøkstallene for opera og ballett økt markert de siste årene. Nesten halvparten av befolkningen oppgir å ha vært på teater i løpet av et år, 8 prosent har vært på opera og 14 prosent har sett ballett.

... og på konserter, utstillinger og museer

Andelen som har vært på konsert i løpet av året, økte markert fra 1991 til 2004, fra 48 til 61 prosent. Senere har andelen vært stabil.

Om lag 40 prosent har vært på en kunstutstilling og/eller besøkt et museum i løpet av 2012.

Færre tilskuere på idrettsarrangement?

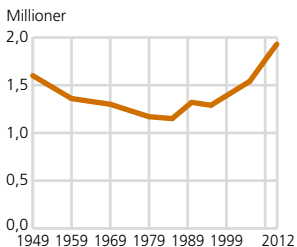
Mellom 50 og 60 prosent er tilskuere på et idrettsarrangement i løpet av året. Men siden 1994 har antallet besøk på slike arrangement sunket, fra 6,7 til 5,8 i 2012.

Fotball er den idretten som har flest tilskuere, fulgt av håndball. De fleste idrettene har forholdsvis stabile tilskuertall, med unntak av skiidrett: Her er andelen tilskuere halvert siden 1994 (men dette året var nok spesielt, med OL på Lillehammer).

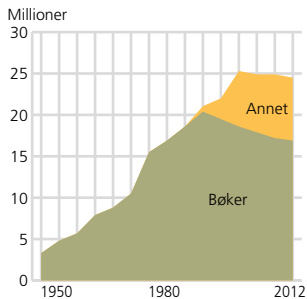
Biblioteket mer enn bøker

Utlånet av bøker fra folkebibliotekene økte i hele etterkrigsperioden og fram til på begynnelsen av 1990-tallet: Fra 3,3 millioner utlån i 1945-46 til vel 20 millioner. Deretter har utlånet sunket til knapt 17 millioner i 2012.

Antall tilskuere på teater og opera/ballett

Antall utlån ved folkebibliotekene

Andel personer 9-79 år som har besøkt ulike kulturinstitusjoner siste år. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012
Kino	58	61	60	65	68	70	67
Idrettsarrangement	57	59	54	57	55	56	55
Folkebibliotek	49	51	52	52	54	51	49
Museum	41	45	44	45	42	43	41
Teater/musikal/revy	44	45	44	50	49	53	45
Kunstutstilling	41	44	43	44	42	42	38
Konsert	48	55	57	58	61	62	61
Ballett-/danseforestilling	8	9	8	11	12	13	14
Opera/operette	5	5	6	6	5	7	8

På slutten av 1980-tallet begynte bibliotekene også med utlån av musikk, lydbøker og DVD-er. Dette utgjør nå over 7 millioner utlån i året og innebærer et samlet utlån på nesten 25 millioner.

Nesten halvparten av befolkningen benytter et folkebibliotek i løpet av året.

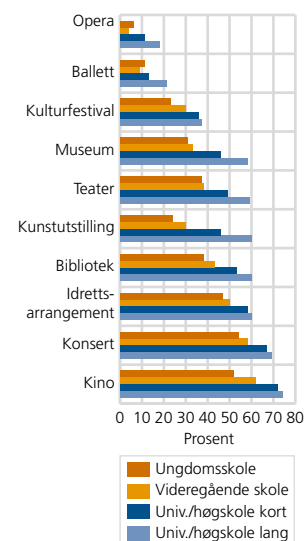
Kultur: Mest for kvinner – og høyt utdannede

Det er flere kvinner enn menn som bruker de tradisjonelle kulturtilbudene. Kvinner går i større grad på teater, ballett-/danseforestillinger, kunstutstillinger og folkebibliotek. Menn går derimot atskillig oftere på ulike idrettsarrangement. Menn og kvinner går i omtrent like stor grad på kino og kulturfestivaler, museer, konserter og opera/operette.

I tillegg til kjønnsforskjellene er forskjellene mellom de ulike utdanningsgruppene de mest slående: De fleste kulturtilbud benyttes langt oftere av folk med høyere utdanning. Særlig er forskjellene tydelige når det gjelder de «smale» kulturtilbudene som kunstutstillinger, teater, ballett og opera.

Personer med høyere utdanning har også oftere benyttet mer populære tilbud som kino og bibliotek og – noe mer overraskende kanskje – de går også oftere på ulike idrettsarrangement.

Andel som har vært på ulike kulturarrangement siste år. 2012

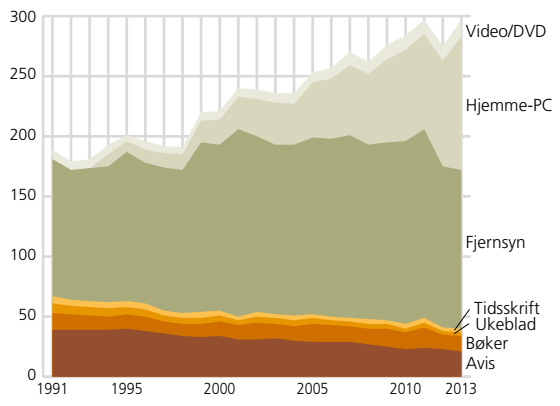
Fra papir til skjerm

Skjerm-mediene overtar

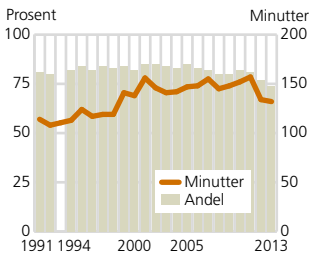
Fjernsynets dominerende stilling er selvfølgelig ikke ny, allerede i 1991 brukte vi nesten dobbelt så lang tid foran TV-skjermen som vi brukte til lesing.

I løpet av 1990-tallet fortsatte tiden brukt til lesing å synke, samtidig som vi så langt mer TV. I tillegg fikk (og brukte) flere og flere hjemme-PC. Og daglig tilbringer vi nå i gjennomsnitt nesten to timer foran PC-skjermen. Til sammen innebærer dette at vi i dag bruker mer enn seks ganger så mye tid foran PC- og TV-skjerm som til lesing i papir-medier.

Antall minutter brukt til skjerm- og papirmedier en gjennomsnittsdag

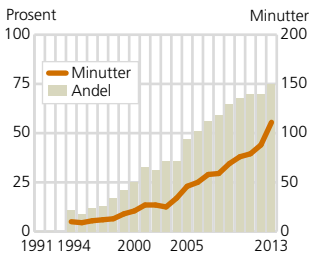

Andel som ser fjernsyn og tid brukt en gjennomsnittsdag¹

¹ Økningen i tid brukt i 1999 kan i noen grad skyldes endringer i undersøkelses-opplegget.

Andel som bruker hjemme-PC og tid brukt en gjennomsnittsdag

Et paradoks, kanskje, er at jo mer utdanningsnivået øker, desto mindre leser vi. Dette gjelder alle typer papirpublikasjoner, ikke bare ukeblader.

Fjernsynet dominerer

Andelen som så fjernsyn var relativt stabil på 1990- og 2000-tallet med vel 80 prosent, mens tiden foran skjermen økte. Fra og med 2011 har andelen seere og tiden foran skjermen gått litt ned. Video/DVD, derimot, brukes bare av et lite fåtall, og andelen har vært stabil i hele perioden.

De ivrigste TV-seerne finner vi blant de eldste (67-79 år) og blant de yngste (13-15 år). Særlig de eldste bruker mye tid foran skjermen.

PC-ens inntog

Siden midten av 1990-tallet har andelen daglige hjemme-PC-brukere økt fra ca. 10 prosent til 75, og vi bruker nå PC-en nesten to timer daglig (andelen personer som har tilgang til hjemme-PC er imidlertid langt høyere: 96 prosent).

Det er store forskjeller i bruken av PC: For eksempel bruker åtte av ti unge gutter PC daglig, mens dette gjelder under halvparten av eldre kvinner.

Radio = nyheter

Fra 1991 til 2009 sank andelen som lytter på radio daglig fra 71 til 53 prosent. Men de siste årene kan det synes som om andelen er økende, og tiden brukt til radiolytting har stabilisert seg på om lag halvannen time per dag. De som lytter på radio bruker altså lengre tid enn før.

Det er først og fremst nyhetsprogrammer folk hører på – fem av ti hører på nyheter en gjennomsnittsdag. Men også underholdnings- og distriktsprogram har mange lyttere. Programmer som værmelding, klassisk musikk og barne-/ungdomsprogram har mistet mange lyttere.

Radioen er først og fremst de middelaldrende og eldres medium – i aldersgruppen 45 år og over er lytterandelen over 70 prosent, og denne gruppen bruker også mest tid.

Færre leser papiraviser

Avisenes opplag økte fram til omkring 1990, men har siden stagnert og falt noe. Samtidig har andelen som leser papiraviser daglig, sunket siden midten av 1990-tallet; fra 85 til 51 prosent. Og vi bruker også mindre tid til avislesing, i gjennomsnitt 20 minutter per dag. Det er særlig i de yngste aldersgruppene at avislesing er blitt mindre vanlig.

Bøker: Fra utlån til kjøp?

Antallet skjønnlitterære utgivelser (norske og utenlandske) ble doblet fra 1983 til 1994 (fra 900 til 2 000 utgivelser), og har de siste årene igjen økt til 3 300. Utlånet av bøker fra folkebibliotekene har sunket, fra 4,7 per innbygger i 1992 til 3,1 i 2013.

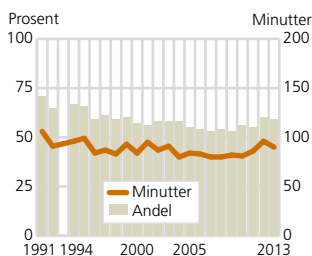
Andelen som leser bøker på fritiden har ikke fulgt samme tendensen: Etter en viss nedgang har andelen som har lest en bok i løpet av dagen, igjen økt noe – til 25 prosent. Andelen som leser bøker daglig er klart høyere blant kvinner enn blant menn, henholdsvis 32 og 19 prosent.

Ukeblader

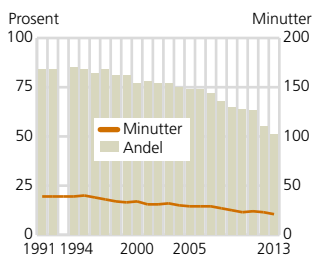
Andelen ukebladlesere er mer enn halvert siden 1991, og det er nå 8 prosent av befolkningen som leser ukeblad en gjennomsnittsdag. Denne nedgangen reflekteres ikke i noen tilsvarende opplagsnedgang, det samlede opplaget er det samme som i 1990 – 2,6 millioner.

Kvinner leser langt oftere ukeblader enn menn, og særlig gjelder dette eldre kvinner. I alderen 67 år og over leser 27 prosent av kvinnene ukeblader en gjennomsnittsdag, sammenliknet med 5 prosent av mennene.

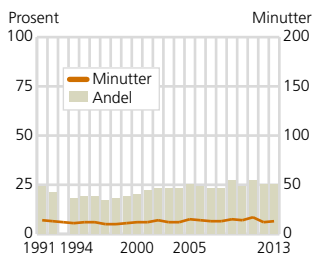
Andel radiolyttere og tid brukt en gjennomsnittsdag

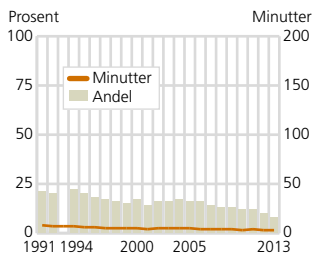
Andel avislesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

Andel boklesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

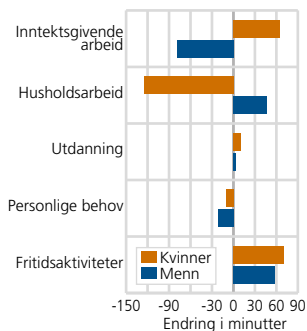

Andel ukebladlesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

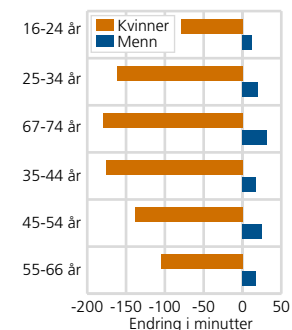

Døgnet rundt

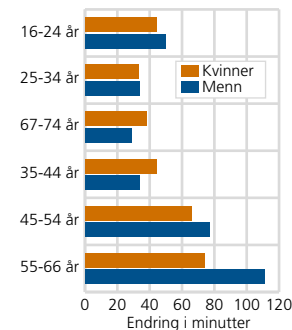
Endring i tid brukt til ulike hovedaktiviteter fra 1971 til 2010 i alderen 16-74 år

Endring i tid brukt til husarbeid fra 1971 til 2010, etter kjønn og alder

Endring i tid brukt til fjernsyns-seing fra 1971 til 2010, etter kjønn og alder

Mer fritid

Fra 1970 til 2010 hadde nordmenn i gjennomsnitt fått i overkant av en time mer fritid per dag, og vi hadde da vel 6 timer til ulike fritidsaktiviteter. Tid brukt til utanning og arbeid endret seg lite, og den økte fritiden skyldtes hovedsakelig at vi brukte mindre tid til husholdsarbeid (45 minutter) og personlige behov (15 minutter).

Fritiden økte litt mer for kvinner enn for menn, noe som blant annet hang sammen med at kvinner hadde redusert husholdsarbeidet med to timer. Én av disse timene ble brukt til mer inntektsgivende arbeid, den andre til økt fritid. Menn, derimot, hadde redusert omfanget av inntektsgivende arbeid, men samtidig økt sin deltakelse i husarbeidet.

Til tross for kvinners økte yrkesdeltakelse og reduserte tid til husarbeid, var det ikke blitt mer vanlig å kjøpe hjelp til rengjøringsarbeidet: Andelen med slik hjelp var 5 prosent, omtrent det samme som på begynnelsen av 1990-tallet. Det var særlig høyt utdannede barnefamilier som hadde hjelp til rengjøring.

Mer tid foran skjermen

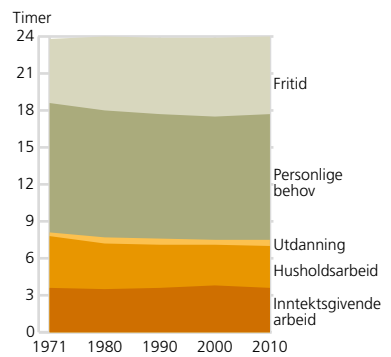
Den økte fritiden ble for en stor del tilbrakt foran TV-skjermen. Tiden brukt til fjernsyns-seing økte kraftig, og i 2010 tilbrakte vi i gjennomsnitt en time og tre kvarter foran TV-en. Og sammenliknet med i 1980, begynte TV-kvelden tidligere og sluttet senere.

Åtte timer søvn

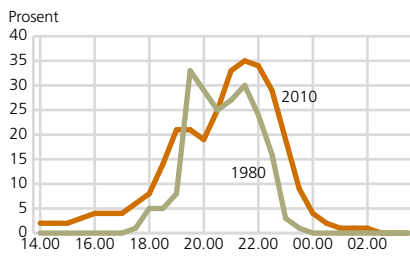
Vi sov i gjennomsnitt i underkant åtte timer per natt, bare en svak økning fra 1970.

Søvnbehovet ser ut til å være nokså konstant; både over tid og mellom ulike grupper i befolkningen. Mens andre aktiviteter ofte varierer mye for eksempel med kjønn, utanning eller bosted, sover de fleste omtrent åtte timer; bare de yngste sover litt mer. Og de unge sover nå også nesten en halvtime mer enn i 1970.

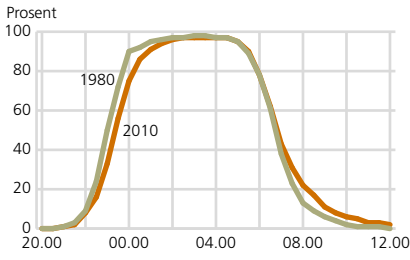
Tidsbruk en gjennomsnittsdag. Timer

Andel som ser på TV til ulike tider. Mandag-fredag

Andel som sover på ulike tidspunkter. Mandag-fredag

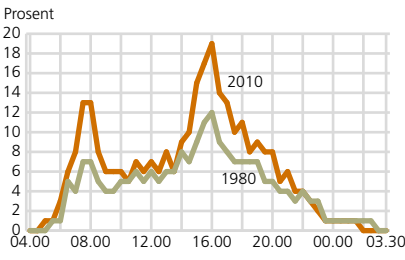
Imidlertid har det skjedd en forskyvning av nattesøvnen: Vi la oss og sto opp senere. For eksempel sov 72 prosent av befolkningen kl. 23.30 i 1980. Denne andelen var sunket til 62 i 1990 og 56 prosent i 2010. Tilsvarende om morgenen: I 1980 sov fortsatt 6 prosent kl. 09.00, sammenliknet med 11 prosent i 2010.

Fast food

Den store interessen for kokebøker og TV-kokker førte ikke til at vi tilbrakte mer tid på kjøkkenet. Riktignok var det en liten økning i 2010, men vi brukte 25 minutter mindre på matlaging og måltider i 2010 enn i 1980.

Det var også en tendens til å forskyve hovedmåltidet utover ettermiddagen. Selv om de fleste fortsatt spiste middag mellom kl 15.00 og 17.30, var det et økende antall som spiste senere.

Andel som er på reise på ulike tidspunkter en gjennomsnittsdag

På reisefot

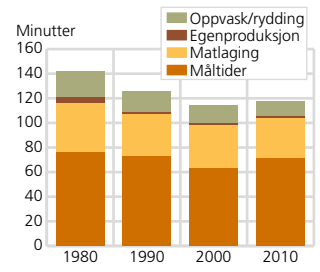
Vi tilbringer stadig mer tid på reise: Mens vi i 1980 brukte 1 time og 6 minutter, tilbrakte vi i 2010 1 time og 23 minutter på reisefot en gjennomsnittsdag. Menn brukte fortsatt noe mer tid på reiser enn kvinner, og de unge reiste mer enn de eldre.

Mindre sosiale?

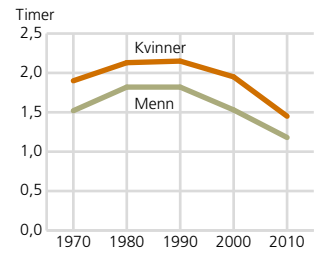
Selv om vi har fått betraktelig mer fritid de siste årene, bruker vi – særlig de to siste tiårene – stadig mindre av den til sosialt samvær med f.eks. slektninger, venner eller naboer. Sammenliknet med 1990 er tiden brukt til sosialt samvær redusert med om lag 40 minutter, til 1 time og 20 minutter. Særlig er tiden brukt til slikt samvær på søndager redusert kraftig – familiemiddager er kanskje blitt mindre vanlig?

Kvinner bruker fortsatt en halv time mer enn menn til samvær med personer utenfor husholdningen.

Tid brukt til matlaging og måltider

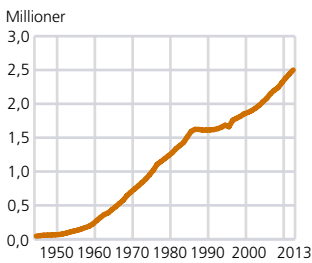

Tid brukt til sosialt samvær

På fire hjul

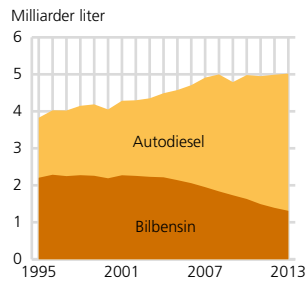
Antall personbiler

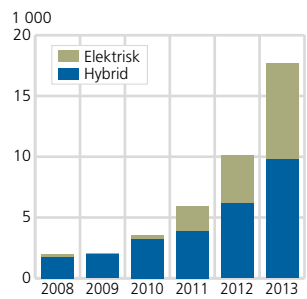
Meter vei per motorkjøretøy

1945	452
1960	97
1970	65
1980	48
1990	38
2000	33
2013	26

Salg av bensin og autodiesel

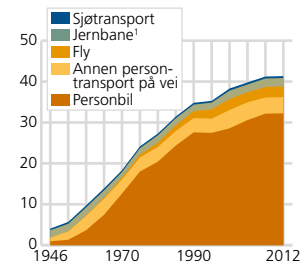
Nyregistrerte el- og hybridbiler

Mil etter mil ...

I 1946 reiste nordmenn i gjennomsnitt 4 km daglig (innenlands) og nesten halvparten av reisen (1,8 km) foregikk med jernbane. I dag reiser vi ti ganger så langt: 41 km. Det er først og fremst bruk av personbil og fly som har økt. For jernbane og sjøtransport har tallene endret seg lite i løpet av vel 50 år, faktisk reiste vi nesten like mye med jernbane i 1946 som i 2012. I dag synes også den innenlandske flytrafikken å ha stabilisert seg, mens bilbruken fortsatt øker.

Innenlands persontransport. Passasjerkilometer per innbygger per dag

¹ Inkl. sporveier/forstadsbaner.

... bil etter bil

Den totale bilbestanden (inkludert vare- og lastebiler og busser) er nå 3 millioner, hvorav personbiler utgjør 2,5 millioner. Fra 1960 – da bilsalget ble frigitt – og fram til 1987 var det en kontinuerlig vekst i bilparken. I siste halvdel av 1990-tallet opplevde vi igjen en sterk vekst.

82 prosent av alle husholdninger har nå bil, og 29 prosent har to eller flere biler.

Biltettheten er 483 personbiler per 1 000 innbyggere; høyest er den i Hedmark (557), lavest i Oslo (408) og Hordaland (436). En annen måte å måle «biltettheten» på, er å se antallet motorkjøretøyer i forhold til veilengden: I 1945 hadde hvert kjøretøy nesten en halv kilometer vei, i dag disponerer de bare 26 meter. Og i Oslo ville hvert kjøretøy – hvis alle var på veien samtidig – bare ha 3,5 meter til rådighet.

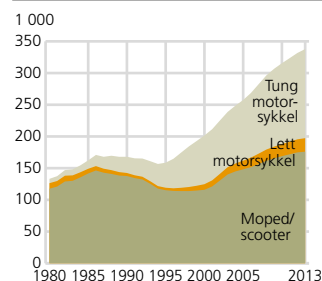
Bensin var det dominerende drivstoffet fram til 2003. Fra 2004 har det imidlertid blitt solgt stadig mer diesel, og diesel utgjør nå 74 prosent av drivstoffsalget.

De siste to-tre årene har salget av el-biler og hybrider skutt fart. I 2013 utgjorde de til sammen 12 prosent av nyregistrerte personbiler.

På to hjul

Det er ikke bare bilparken som vokser; også antallet motoriserte tohjulinger er økende. Etter en foreløpig topp på midten av 1980-tallet flatet salget ut. Samtidig økte antallet tunge motorsykler, mens mopeden tapte terreng. Men de siste årene har igjen mopedsalget tatt seg kraftig opp. Og nå er det ikke lenger den tradisjonelle mopeden som selger, men hovedsakelig scootere og offroadmopeder.

Antall tohjulinger

Mobilitetens pris

Mobiliteten har sin pris: Siden 1940 er til sammen over 22 600 personer omkommet på norske veier. Antallet dødsfall i trafikken økte i hele etterkrigsperioden og nådde et toppunkt i begynnelsen av 1970-årene, med vel 500 drepte hvert år. Deretter sank antallet kraftig. Etter en økning på 1990-tallet sank det igjen, for så å øke de siste årene. Og på samme måte som for nesten 70 år siden er også i dag det store flertallet (ca. 70 prosent) av de drepte menn.

Antallet skadde viser en liknende økning fram til om lag 1970. Men skadetallene sank ikke på samme måte som antallet drepte; de holdt seg lenge ganske stabilt rundt 11 000-12 000 i året. De siste årene har imidlertid også skadetallene sunket. Av 6 800 skadde i 2013 var 10 prosent meget alvorlig eller alvorlig skadd.

Polen og Hellas verst

I forhold til folketallet er det i Norge 3 drepte i trafikken per 100 000 innbyggere; omtrent som i de øvrige nordiske landene.

Trafikkdødeligheten i Europa viser både et nord-sør skille (lavere dødelighet i nord enn i sør) og et øst-vest skille (høyere dødelighet i øst enn i vest).

Utferdstrang: Langt og lenge

«Norrønafolk det vil fare», skriver Bjørnson ... og særlig utenlands, kunne vi tilføye. Selv om det totale antall reiser (med minst én overnatting) vi foretar i løpet av et år har vært relativt stabilt i overkant av 20 millioner, har reisemålene endret seg. Det store flertallet av reisene er feriereiser (19 millioner). Mens antall innenlandske feriereiser har sunket det siste tiåret, har utenlandsreisene økt kraftig, fra vel 4 millioner reiser til nærmere 8. Og om vi ser på overnattinger, blir bildet enda tydeligere: Antallet innenlandske ferieovernattinger er stabilt, mens overnattinger i utlandet har økt med 130 prosent og utgjør nærmere 60 prosent av alle overnattinger. Slik sett ferierer vi nå mer i utlandet enn i Norge.

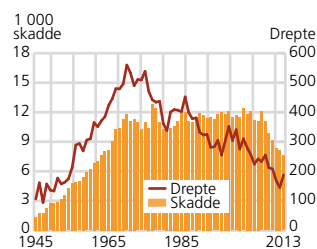
Økningen i antall utenlandsreiser synes å ha vært spesielt stor blant de eldre, noe som nok henger sammen med den relativt markerte inntektsveksten denne gruppen har opplevd de siste årene. I 2012 brukte en gjennomsnittshusholdning 8 400 kroner på feriereiser. I husholdninger hvor hovedinntektstaker var 67 år eller eldre, ble det brukt 12 200. Og kvinner reiser mer enn menn: Aleneboende kvinner bruker mer enn dobbelt så mye på feriebudsjettet som menn.

Drepte i trafikken per 100 000 innbyggere i enkelte europeiske land. 2012

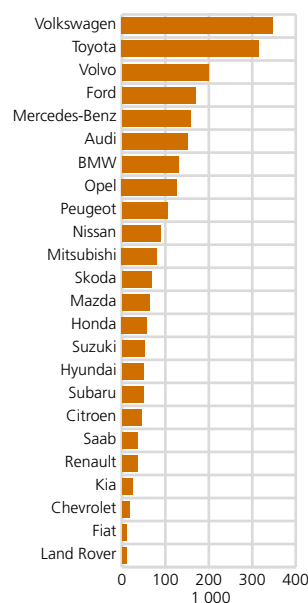
Polen	9,3
Hellas	9,2
Latvia	8,5
Belgia	7,0
Portugal	6,8
Italia	6,2
Frankrike	5,6
Finland	4,7
Tyskland	4,4
Spania	4,1
Nederland	3,4
Danmark	3,0
Sverige	3,0
Norge	2,9
Storbritannia	2,9

Kilde: CARE.

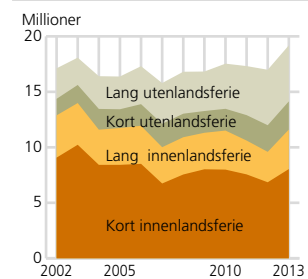
Antall drepte og skadde i trafikken

De vanligste bilmerkene. Registrerte personbiler. 2013

Antall feriereiser

Lovens korte arm

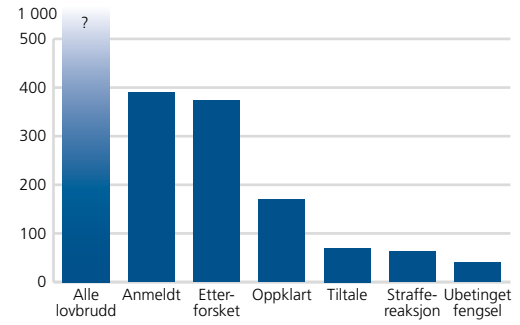
Fra lovbrudd til straff

Hvis vi følger alle anmeldte lovbrudd et år gjennom rettssystemet, kan vi noen år senere gjøre opp følgende status for disse: Et lite antall av anmeldelsene blir henlagt fordi det ikke har funnet sted noe straffbart forhold.

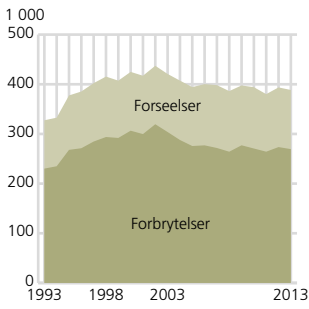
Vel 50 prosent blir henlagt som uopklart (inkludert en del med ukjent

avgjørelse), slik at i underkant av 50 prosent av lovbruddene blir oppklart. Et flertall av disse blir avgjort ved forelegg eller påtaleunntatelse (gjelder særlig forseelser). I underkant av 20 prosent av lovbruddene resulterer i tiltale, nesten alle disse medfører straffereaksjon ved dom, og 8 prosent av etterfølgende lovbrudd ender med ubetinget fengsel.

Fra lovbrudd til straff: Skjematisk framstilling av lovbruddenes gang gjennom rettsapparatet

Antall anmeldte lovbrudd, etter lovbruddsgruppe

Nesten 1 100 lovbrudd anmeldes hver dag

Årlig anmeldes det nærmere 400 000 lovbrudd. Etter en økning på 1990-tallet, nådde antallet anmeldte lovbrudd en topp i 2002, med 439 000. Deretter har antallet sunket noe. Det er først og fremst antallet forbrytelser (grovt sagt lovbrudd som kan straffes med fengsel i mer enn tre måneder) som har sunket, mens antallet forseelser (som for eksempel trafikkforseelser) har økt noe etter 2002.

Av de 388 500 lovbruddene i 2013 var 69 prosent forbrytelser og 31 prosent forseelser.

Kraftig økning – så nedgang

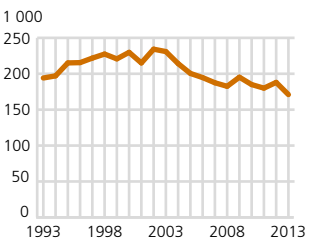
I et lengre perspektiv har antallet anmeldte lovbrudd økt kraftig: For eksempel er antallet etterforskede forbrytelser omtrent tidoblet siden slutten av 1950-årene. Om vi tar hensyn til at også befolkningen har økt i denne perioden, representerer økningen en femdobling.

Etter år 2000 har det samlet sett vært en betydelig nedgang i den registrerte kriminaliteten, og vi må antakelig mer enn 20 år tilbake for å finne mindre kriminalitet enn det vi har i dag. Etterforskede forbrytelser utgjør nå om lag 50 per 1 000 innbyggere.

Mange tyverier, men færre innbrudd i boliger og biler

Med 171 000 tyverier og andre vinningslovbrudd er dette en stor lovbruddskategori. Og vinningslovbrudd utgjør nå 44 prosent av alle lovbrudd. Men samtidig er det nettopp når det gjelder vinningslovbrudd at nedgangen har vært størst de siste årene. Det er særlig tyverier fra boliger og tyverier av og

Antall anmeldte vinningslovbrudd

fra biler som viser en markert nedgang. En av årsakene til denne nedgangen kan være den økte utbredelsen av ulike sikringssystemer (som låser og alarmer), både i bil og bolig. Antall tyverier fra personer på offentlige steder, kafeer, restauranter og transportmidler, derimot, har de senere år ligget på et betydelig høyere nivå enn tidligere.

Mer narkotika

Narkotikaforbrytelser utgjorde mer enn 18 prosent av alle anmeldte forbrytelser i 2013, og fra slutten av 1960-tallet har antallet økt kraftig, fra 200 til nær 46 000 i 2001 og nærmere 50 000 i 2013. Det er særlig de mindre alvorlige narkotikaforbrytelsene (bruk og besittelse) som forklarer økningen: Grove narkotikaforbrytelser utgjør bare mellom 2 og 3 prosent av det samlede antallet narkotikaforbrytelser.

Ikke mer grov vold, men flere seksualforbrytelser

Etter en viss økning på 1990-tallet har voldskriminaliteten nå stabilisert seg og utgjør 7 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Også her er det de mindre alvorlige lovbruddene – trusler og legemsfornærmelser – som dominerer. I intervjuundersøkelser sier om lag 4 prosent av befolkningen at de har vært utsatt for vold eller trusler om vold i løpet av året. Denne andelen har sunket noe de siste årene, særlig for unge menn.

Antallet seksualforbrytelser er mer enn doblet i løpet av tjue år – til 4 700. Og antallet anmeldte voldtekter er tredoblet og utgjør nå over 1 100.

En tredjedel oppklares

I 1960 ble fire av ti forbrytelser oppklart. Fram til slutten av 1980-tallet ble så oppklaringsprosenten mer enn halvert. Siden har den økt igjen, og i 2012 ble 34 prosent av alle forbrytelser oppklart. Når det gjelder forseelser, blir nesten åtte av ti oppklart.

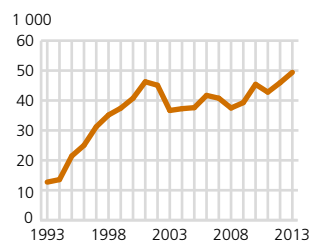
Det er imidlertid store forskjeller i oppklaringsprosenten for ulike typer forbrytelser: De fleste drap blir oppklart, det samme gjelder narkotikaforbrytelser, mens bare vel 20 prosent av voldtekssakene og 10 prosent av tyveriene blir oppklart.

Gjerningsmannen sjelden kvinne

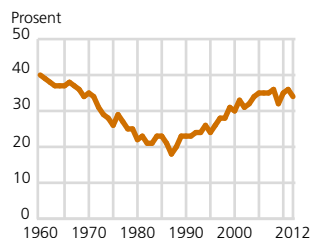
De som siktes for lovbrudd er ofte unge; 35 prosent av alle siktede i 2012 var under 25 år, og det er i aldersgruppen 18-20 år at vi finner den største andelen siktede. I denne gruppen siktes årlig om lag 5 prosent for lovbrudd.

Og flertallet av de siktede er menn; kvinnene utgjør fortsatt under 20 prosent av dem som siktes for lovbrudd. Særlig er kvinneandelen høy når det gjelder vinningskriminalitet, som simpelt tyveri og naskeri. Og her er det særlig unge jenter som dominerer. Også dokumentfalsk, underslag og bedrageri samt bruk av narkotika er «typisk» kvinnekriminalitet, i den forstand at andelen kvinnelige siktede er høyere enn for andre typer lovbrudd.

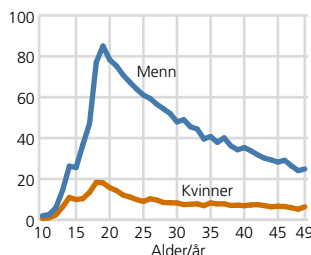
Antall anmeldte narkotikalovbrudd

Andelen oppklarte forbrytelser

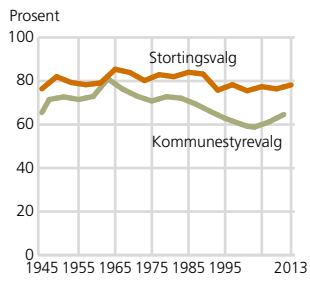

Siktede for lovbrudd. Kvinner og menn etter alder. Per 1 000 innbyggere. 2012

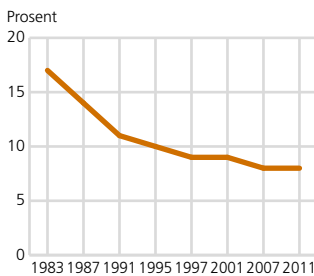

Valgets kval

Valgdeltakelse

Andel personer 16-79 år som er medlem av et politisk parti

Stabil deltakelse ved stortingsvalg

Stortingsvalgdeltakelsen kulminerte i 1965, da 85,4 prosent av de stemmeberettigede avga stemme. Senere sank den til 75,5 prosent i 2001, men har senere økt litt igjen til 78,2 i 2013.

Ved sametingsvalget samme år var valgdeltakelsen 66,9 prosent. Og blant norske statsborgere med innvandringsbakgrunn var valgdeltakelsen ved stortingsvalget 53 prosent.

Ved kommunestyrevalgene var valgdeltakelsen lenge synkende: I 2003 stemte bare knapt seks av ti velgere, sammenliknet med vel åtte av ti i 1963. Ved de to siste valgene har så deltakelsen økt igjen.

Ved fylkestingsvalgene er valgdeltakelsen enda lavere; i 2011 stemte bare 59,9 prosent av de stemmeberettigede ved fylkestingsvalget.

Inntrykket av lavere interesse for partipolitikk bekreftes av tall som viser at også andelen som er medlemmer av et politisk parti synker: Fra 1983 til 2011 ble andelen halvert – fra 17 til 8 prosent.

Kvinner bruker oftere stemmeretten

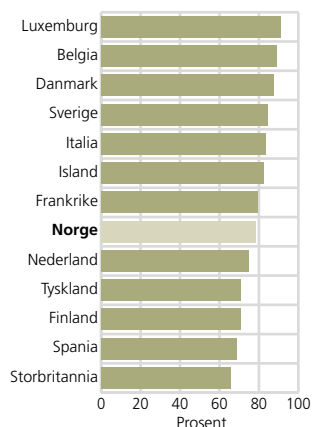
Tradisjonelt har menn hatt en noe høyere valgdeltakelse enn kvinner: Ved de første valgene etter andre verdenskrig var valgdeltakelsen blant menn 6-7 prosentpoeng høyere enn blant kvinner. På slutten av 1980-tallet var denne forskjellen utjevnet, og senere har noe flere kvinner enn menn brukt stemmeretten. Det er særlig yngre kvinner som har en høyere valgdeltakelse.

Middels valgdeltakelse i Norge

I internasjonal sammenheng er deltakelsen i norske stortingsvalg ikke spesielt høy. Våre nordiske naboer Danmark, Sverige og Island har alle en valgdeltakelse på over 80 prosent; bare i Finland er den lavere enn i Norge.

I europeisk sammenheng ligger Norge omtrent på gjennomsnittet: Høyest valgdeltakelse finner vi i Luxembourg og Belgia med om lag 90 prosent, lavest i Storbritannia (65,5 prosent).

Valgdeltakelse ved valg til nasjonalforsamlinger i noen europeiske land. Ca. 2011

Kilde: Eurostat.

Økt valgdeltakelse blant de yngste

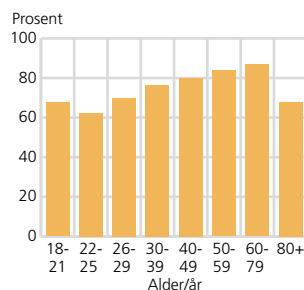
Til tross for at valgdeltakelsen både blant førstegang- og andregangsvelere økte kraftig i 2013, er den fortsatt langt lavere enn blant eldre velgere: Fra 26 års alder stiger valgdeltakelsen med økende alder, for så å falle markant etter 80 år.

Flere kvinner – både på Stortinget og i kommunestyrene

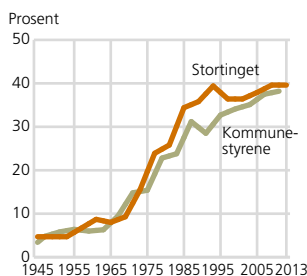
Fra begynnelsen av 1970-tallet økte kvinneandelen både på Stortinget og i kommunestyrene kraftig. De siste årene har andelen kvinnelige stortingsrepresentanter ligget på i underkant av 40 prosent, mens andelen kvinner i kommunestyrene fortsatt er litt lavere. På Stortinget er kvinneandelen i Senterpartiet 70 prosent, i Arbeiderpartiet vel 50 prosent, i Høyre 40 prosent, i SV og KrF om lag 30 prosent, i FrP 16 prosent og i Venstre vel 20 prosent.

Sammenliknet med andre land kommer Norge høyt opp på listen. Bare i de øvrige nordiske landene finner vi en like stor eller større andel kvinner i de lovgivende forsamlingene: Sverige har 45 prosent, Finland 43 og Danmark 37 prosent kvinneandel. Til sammenlikning har Tyskland 37 prosent, Frankrike 27 prosent og Storbritannia 23 prosent.

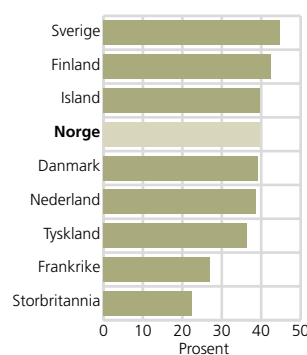
Valgdeltakelse i ulike aldersgrupper. Stortingsvalget 2013

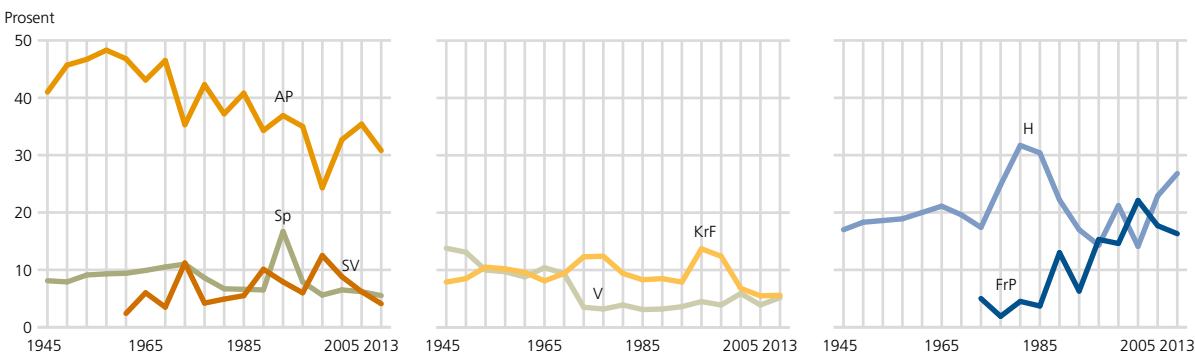
Andel kvinnelige representanter på Stortinget og i kommunestyrene

Kvinneandel i ulike lands nasjonalforsamlinger. Ca. 2011

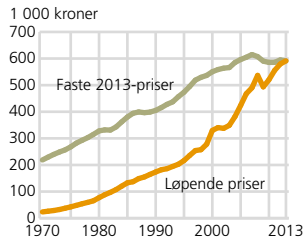

Andel stemmer på de største partiene ved stortingsvalgene

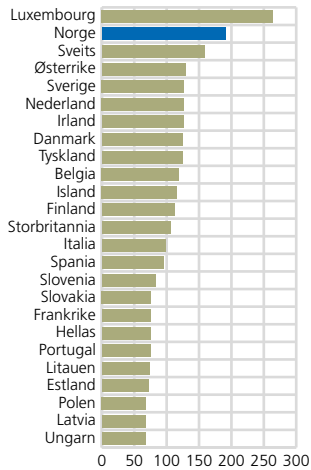

Vekst og velstand

BNP per innbygger. Løpende og faste 2013-priser

BNP per innbygger i enkelte land. Prisnivåjustert. 2013¹. EU28=100

¹ Foreløpige tall.
Kilde: Eurostat.

3 011 410 000 000

Bruttonasjonalproduktet (BNP) er et mål på et lands samlede produksjon av varer og tjenester og brukes gjerne som en indikator på velstandsutviklingen. I 2013 var den samlede verdiskapingen 3 011 milliarder kroner.

41 prosent av dette gikk til forbruk i husholdningene og ideelle organisasjoner, 22 prosent til forbruk i offentlig forvaltning og 26 prosent ble investert.

De resterende 11 prosentene representerer eksportoverskuddet og innebærer at verdien av det vi produserer er større enn det vi bruker.

I 1970 var BNP per innbygger 23 500 kroner. I 2013 var dette økt til 592 800, altså mer enn en tjuedobling. Men en stor del av denne økningen utgjøres av den generelle prisveksten – omregnet til 2013-priser var BNP i 1970 219 900 kroner. Realveksten var altså 170 prosent, det vil si 3 prosent gjennomsnittlig årlig vekst.

Høyt BNP

Norge er etter hvert blitt et av verdens rikeste land. I europeisk sammenheng hadde Norge et BNP per innbygger som lå 91 prosent over gjennomsnittet i EU i 2013 (her er det tatt hensyn til forskjeller i prisnivå mellom landene). Det bør legges til at deler av verdien av olje- og gassproduksjonen ikke er verdiskaping i egentlig forstand, men innebærer at vi tapper av en ressursformue.

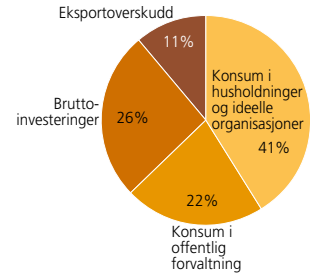
Blant europeiske land har bare Luxembourg et høyere BNP per innbygger, noe som i stor grad skyldes at mange av landets arbeidstakere er bosatt i nabolandene. Disse bidrar dermed til verdiskapingen, men inngår ikke i beregningen av «per innbygger».

Endret næringsstruktur

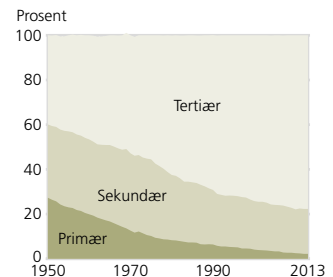
I løpet av de siste 50 årene har næringsstrukturen i Norge endret seg radikalt. Generelt er det snakk om en vridning bort fra primær- og sekundærnæringene mot tertiærnæringene: Jordbruk og industri har måttet vike for tjeneste-produksjon. Vi arbeider sjeldnere på åkeren og i fabrikkhallen og stadig oftere i butikker og på kontor.

Mens primærnæringene nå utgjør bare vel 2 prosent av de sysselsatte og andre

BNP anvendelse. 2013

Sysselsatte i primær-, sekundær- og tertiærnæringene¹

¹ Primærnæringene er: Jordbruk, skogbruk og fiskeri. Sekundærnæringene er: Industri, oljeutvinning og bergverksdrift, bygge- og anleggsvirksomhet, kraft- og vannforsyning.

Tertiærnæringene omfatter de øvrige næringer, som: Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, transport og kommunikasjon, offentlig og privat tjenesteyting.

vareproduserende næringer om lag 20 prosent, omfatter de tjenesteytende næringene hele 78 prosent av sysselsettingen.

En annen måte å belyse næringenes betydning på, er å se på deres bidrag til BNP. Da blir bildet et litt annet: Primærnæringene bidrar med vel 1 prosent, sekundærnæringene med nærmere 40 prosent (oljen bidrar langt mer verdimessig enn sysselsettingsmessig) og tertiærnæringenes bidrag er nesten 60 prosent.

Eksportoverskudd siden 1980

Etterkrigstiden var preget av gjenreising og oppbygging, og dette medførte at importen av varer lenge var større enn eksporten.

Først med begynnende eksport av olje på slutten av 1970-årene fikk vi etter hvert et eksportoverskudd. Med unntak av årene 1986-1988 har vi hatt overskudd i utenrikshandelen med varer og tjenester siden 1978, og i 2013 var overskuddet 323 milliarder kroner.

Eksporten av olje og gass var dette året 570 milliarder kroner, noe som betyr at det var et underskudd i utenrikshandelen med andre varer og tjenester. Selv om de tjenesteytende næringene er dominerende både sysselsettings- og verdimessig, er eksporten av tjenester relativt beskjeden: I 2013 eksporterte vi ulike tjenester for 270 milliarder kroner; dette utgjør vel en femtedel av den samlede eksporten.

Svenskehandel

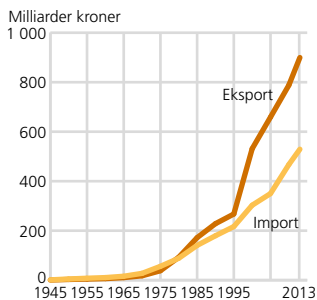
Svenskehandel er ikke noe som bare foregår over Svinesund. Sverige er vår viktigste handelspartner, både når det gjelder import og eksport av varer: Nesten 14 prosent av vår import kommer derfra, mens vel 9 prosent av eksporten går til Sverige. Legg merke til at Kina nå er vårt tredje viktigste importland, og også er kommet inn på listen over eksportland.

Vel 80 prosent av vareeksporten går til EU-land og vel 60 prosent av importen kommer derfra. 18 prosent av importen kommer fra utviklingsland.

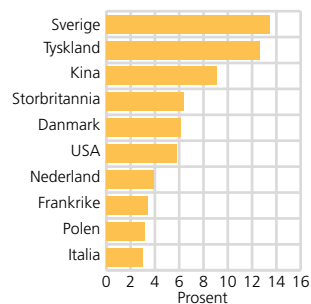
Olje og industrimaskiner

Når det gjelder eksport, er olje og gass klart dominerende. Deretter følger fiske og fiskeprodukter og metaller (særlig aluminium). Importen domineres av industrimaskiner, data og elektronikk og kjøretøyer (biler og busser).

Eksport og import av varer (inkl. olje og gass)

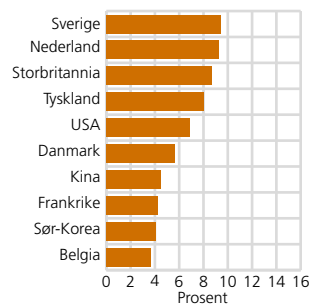

Import av varer¹. 2013

¹ Import uten skip og oljeplattformer.

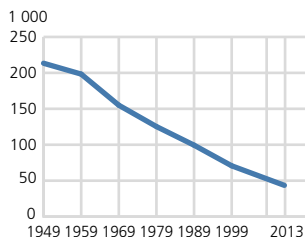
Eksport av varer¹. 2013

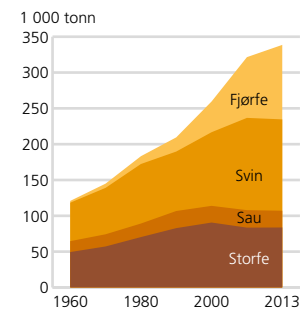
¹ Eksport uten skip, oljeplattformer, råolje, kondensat og naturgass.

Fra landbruk til havbruk

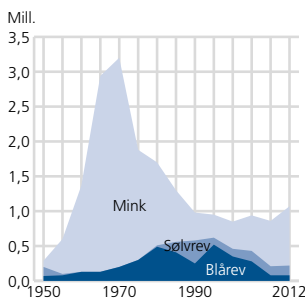
Antall gårdsbruk

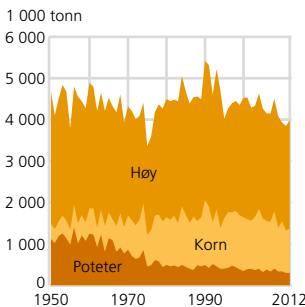
Kjøttproduksjon

Antall pelsdyr

Jordbruksavlinger

Store strukturendringer i jordbruket

Siden 1949 er antallet gårdsbruk redusert med fire femtedeler, fra 213 000 til 43 500 i 2013, noe som innebærer at gjennomsnittlig er 7 bruk lagt ned hver dag.

Det totale jordbruksarealet i drift er likevel nesten uendret, fordi jorda på de nedlagte brukene blir tilleggsjord på de gjenværende. Og gjennomsnittsarealet per bruk er dermed blitt mer enn firedoblet i perioden, fra 50 dekar til 226.

Også sysselsettingen i jordbruket er kraftig redusert: I 1950 var over 20 prosent sysselsatt i jordbruk – i 2013 er andelen under 2 prosent. Og jordbrukets andel av BNP er i dag 0,4 prosent.

Færre hester og kyr – men minken øker

Ved siden av at hesten nesten er forsvunnet fra norsk landbruk, har det også vært en markert reduksjon i antallet kyr til under det halve (298 000 dyr i 2013). På den annen side har melkeproduksjonen per ku økt betraktelig, fra ca. 2 000 liter i 1949 til 7 100 liter. Bestanden av sau og geiter er også synkende, mens antallet svin og kyllinger øker. Denne utviklingen gjenspeiles i kjøttproduksjonen, som viser en markant økning når det gjelder hvitt kjøtt – særlig fjørfe.

Pelsdyrnæringen hadde sin storhetstid på slutten av 1960-tallet, med et samlet antall dyr på vel 3,2 millioner. 95 prosent av disse var mink. Etter en kraftig nedgang, har det de siste årene igjen vært en økning i antallet mink, og den totale bestanden av pelsdyr er i overkant av 1 million dyr.

Mindre poteter – mer korn

Jordbruksavlingene varierer mye fra år til år, men i et litt lengre perspektiv er tendensen klar: Siden 1950 er produksjonen av poteter sunket til nesten en tredjedel, mens kornproduksjonen er tredoblet.

Landbruksmyndighetene har som mål at minst 15 prosent av landbruksarealet skal drives økologisk innen 2020. I dag utgjør dette arealet vel 5 prosent, sammenliknet med mellom 7 og 14 prosent i de andre nordiske landene.

Tømmerhogst – fra øks til hogstmaskin

Skogbrukets økonomiske betydning er betydelig redusert. I 1950 utgjorde skogbruket 2,5 prosent av BNP, mens andelen i 2012 bare var 0,2 prosent. Hogstkvantumet har variert mellom 6,6 og 11 millioner kubikkmeter salgsvirke per år i perioden. Men mens alt tømmer ble felt og kvistet manuelt med sag og øks i 1950, overtok etter hvert motorsagen. I dag er det hogstmaskinene som dominerer, og sysselsettingen i skogbruket er dermed blitt kraftig redusert.

Hedmark er fylket med klart størst skogareal (nesten 20 prosent av arealet), deretter følger Nord-Trøndelag og Oppland.

Færre fiskere, men økt produksjon

Omkring 1950 var det om lag 100 000 fiskere i Norge, i 2012 var antallet 12 000. Av disse hadde 9 800 fiske som hovedyrke.

Fangstmengden i fiskeriene varierer mye fra år til annet. Fra 1945 til toppåret 1977 ble fangsten mer enn firedoblet, fra 0,7 til 3,4 millioner tonn. Deretter har den sunket til 2,1 millioner i 2013.

Økonomisk er det fangst av torsk som har størst verdi, etterfulgt av sild, sei og hyse.

Laksen: Vårt nye husdyr

Produksjonen av oppdrettsfisk har økt kraftig siden virksomheten begynte i 1970-årene og utgjorde i 2013 1,2 millioner tonn.

Laksen er dominerende i oppdrettsnæringen, mens ørretproduksjonen har vært stabil de siste årene.

Norge er nummer seks på listen over verdens største oppdrettsnasjoner, etter Kina (38,6 millioner tonn), India, Vietnam, Indonesia og Bangladesh.

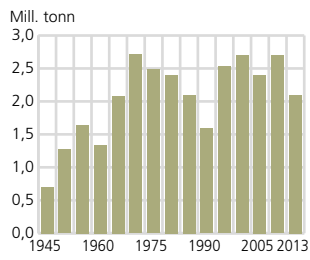
Få sysselsatte – store verdier

Oppdrettsnæringen sysselsetter vel 5 700 personer, fordelt på 1 200 oppdrettsanlegg. Men den økonomiske betydningen er langt større: Førstehåndsverdien i oppdrettsnæringen utgjør nå langt mer enn de tradisjonelle fiskeriene – henholdsvis 40 og 12,5 milliarder kroner.

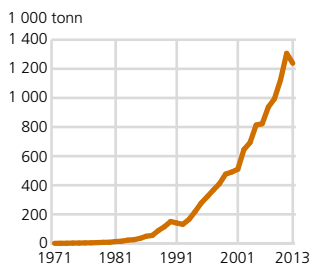
Den samlede eksportverdien av fisk og fiskeprodukter var i 2013 ca. 60 milliarder kroner. Fiskeeksporten utgjør dermed nesten 7 prosent av de samlede eksportinntektene. Eksporten av oppdrettsfisk står for omtrent to tredjedeler av fiskeeksporten.

Over halvparten av fiskeeksporten går til EU-land, men det største enkeltmarkedet er Russland, fulgt av Frankrike og Polen.

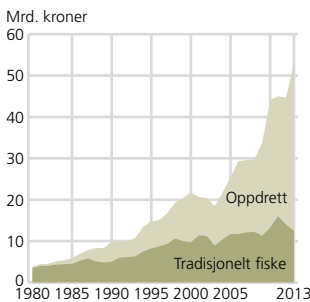
Fangstmengde i norske fiskerier

Fiskeoppdrett. Solgt mengde laks og ørret

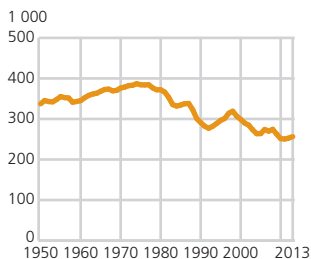

Førstehåndsverdi i oppdrettsnæringen og tradisjonelt fiske

Fra industri til olje

Antall sysselsatte i industri og bergverk

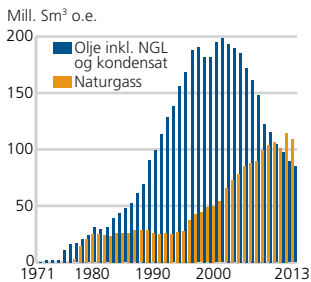
Industriens vekst og fall

Sett under ett har sekundærnæringene (industri og bergverksdrift, oljeutvinning, bygg og anlegg og kraft- og vannforsyning) hatt en svak tilbakegang de siste 40 årene fram til dagens 510 000 sysselsatte. Relativt sett er imidlertid nedgangen langt større: Fra å utgjøre nesten en tredjedel av alle sysselsatte fram til omkring 1970, utgjør sekundærnæringene i dag om lag 20 prosent.

Siden toppåret 1974 er antallet arbeidsplasser i industri og bergverksdrift redusert med nesten en tredjedel – fra 387 000 til 256 000. Denne nedgangen skjedde på slutten av 1970-tallet og på 1980-tallet. Etter en oppgang på slutten av 1990-tallet, har antallet igjen sunket. Antallet sysselsatte i industrien utgjør i dag under 10 prosent av alle sysselsatte. Til tross for nedgang i sysselsettingen, har produksjonsverdien i industrien økt og er nå på 800 milliarder kroner.

Et generelt høyt aktivitetsnivå på norsk sokkel gjør at norsk industri nå ofte omtales som «todelt»: Sterk vekst de siste årene i petroleumsrelaterte investeringer har gitt en betydelig sterkere vekst i bedrifter i oljerelatert industri enn i industrien forøvrig.

Produksjon av olje og naturgass

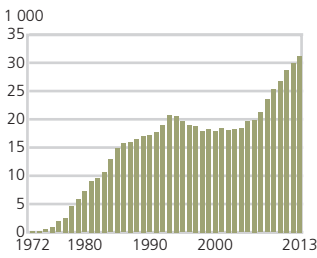
Olje og gass: Fortsatt høy produksjon ...

Siden 2001 har produksjonen av olje sunket. Men fra midten av 1990-tallet økte gassproduksjonen og utgjør i dag mer enn halvparten av den totale olje- og gassproduksjonen; en andel som antas å øke i årene som kommer, etter som produksjonen av olje avtar.

... men relativt få sysselsatte

Fra den spede begynnelsen i 1972 økte sysselsettingen i olje- og gassutvinningen gradvis fram til dagens 31 000 sysselsatte. I tillegg kommer 30 000 sysselsatte i ulike tjenester knyttet til petroleumsindustrien.

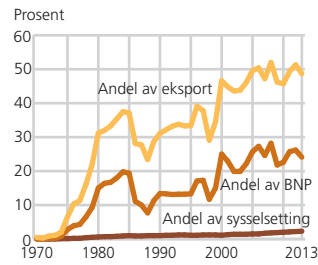
Sysselsetting i olje- og gassutvinning

Store verdier

Betydningen av petroleumsvirksomheten er imidlertid langt større enn sysselsettingen skulle tilsi. Mens sysselsettingen utgjør i underkant av 3 prosent av totalt antall sysselsatte i Norge er petroleumsvirksomheten verdimeslig den største næringen, og bidrar for tiden med i 24 prosent av BNP. Og petroleumssektorens andel av de totale eksportinntektene er nå oppe i nesten 50 prosent. Til sammenligning bidrar industri- og bergverksdriftnæringen med i underkant av 8 prosent av BNP, mens andelen av totale eksportinntekter ligger rett i underkant av 25 prosent.

Olje- og gassutvinning. Andel av BNP, eksport og sysselsetting¹

¹ Inkludert tjenester.

Når oljen har fått så stor økonomisk betydning, har dette selvfølgelig sammenheng med produksjonsvolumet, men det skyldes også oljeprisen i perioden.

Oljeprisen

Kurven over oljeprisen viser at Norge begynte sin oljeproduksjon på et meget gunstig tidspunkt. Etter å ha ligget på ca. 2 dollar per fat gjennom nesten hele århundret, økte prisen på begynnelsen av 1970-tallet. I forbindelse med den første oljekrisen

i 1973-74, ble oljeprisen tredoblet og under den andre oljekrisen i 1978-79 økte oljeprisen ytterligere. Fra midten av 1980-tallet til 2003 varierte den mellom 15 og 30 dollar per fat, for så å øke kraftig igjen etter 2004. I 2008 var oljeprisen den høyeste så langt og etter en nedgang i 2009 passerte den 100 dollar per fat i 2011.

Kort levetid for oljen?

De gjenværende (oppdagede) olje- og gassreservene på norsk sokkel anslås av Oljedirektoratet å være om lag 5 milliarder Sm³ oljeekvivalenter (o.e.). Til sammenlikning er den samlede produksjonen fram til og med 2013 i overkant av 6 milliarder Sm³ o.e.

Levetiden for de norske reservene er forholdsvis kort når det gjelder olje, mens Norge har muligheter til å være en betydelig gassseksportør i hele dette århundret.

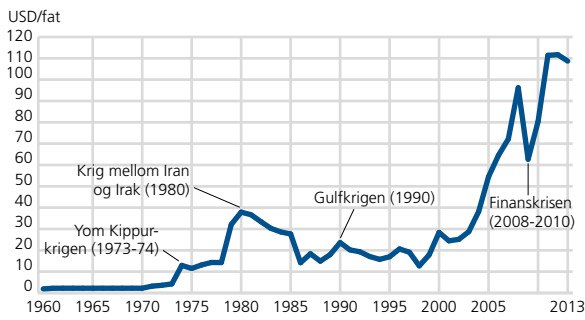
Penger på bok

Fordi oljeinntekten etter hvert vil avta og fordi et økende antall eldre vil føre til økte pensjons-, pleie- og omsorgsutgifter, er det opprettet et Statens pensjonsfond utland (tidligere Statens petroleumsfond). Fondet forvaltes av Norges Bank og bygges opp av den delen av oljeinntektene som ikke blir brukt over statsbudsjettet. Siden 1996 har fondet økt fra 48 milliarder kroner til vel 5 000 milliarder ved utgangen av 2013. Dette tilsvarer om lag 1 million kroner per innbygger.

1 Sm³ (standard kubikkmeter) oljeekvivalenter (o.e.) = 6,29 fat

1 fat = 159 liter

Oljepris. Brent blend

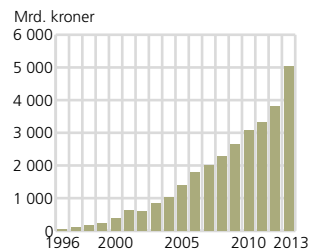
Kilde: Norges Bank.

Verdens største oljeprodusenter. 2011. Mill. fat/dag

Russland	7,0
Saudi-Arabia	6,8
Kuwait	2,0
Nigeria	2,0
Irak	1,9
Iran	1,9
Norge	1,8
De forente arabiske emirater	1,7
Angola	1,7
Qatar	1,6

Kilde: Fakta. Olje- og energidepartementet.

Statens pensjonsfond utland

Kilde: Norges Bank.

Til tjeneste!

Tre av fire i tjenesteytende sektor

Samlet har sysselsettingen i tertiærnæringene eller de tjenesteytende næringene vokst fra 750 000 på begynnelsen av 1960-tallet til dagens 2 100 000, noe som utgjør vel 77 prosent av alle sysselsatte. Tertiærnæringenes dominerende stilling har fristet til mange generaliserende karakteristikk av dagens samfunn, som «det postindustrielle samfunn», «informasjonssamfunnet» og «servicesamfunnet».

Denne sektoren består av mange og svært ulike næringer, som for eksempel varehandel, hotell og restaurant, transport, finansielle tjenester og turisme. Men den største tjenesteytende sektoren er likevel offentlig forvaltning – det vil si kommunal og statlig forvaltning – med sosiale tjenester, helsevesen, undervisning og administrasjon.

Sterk vekst i offentlig forvaltning

Antall sysselsatte i offentlig forvaltning økte kraftig fram til begynnelsen av 1990-tallet, og den sysselsetter i dag i overkant av 800 000, sammenliknet med bare 200 000 i 1962. Og offentlig forvaltnings andel av sysselsettingen har økt fra 13 til ca. 30 prosent, noe som tilsvarer 25 prosent av utførte timeverk (deltidsarbeid er noe mer utbredt i det offentlige).

To tredjedeler av offentlig ansatte arbeider i kommuneforvaltningen. På grunn av statens overtakelse av de fylkeskommunale sykehusene fant det sted en markert sysselsettingsvekst i statlig forvaltning i 2002.

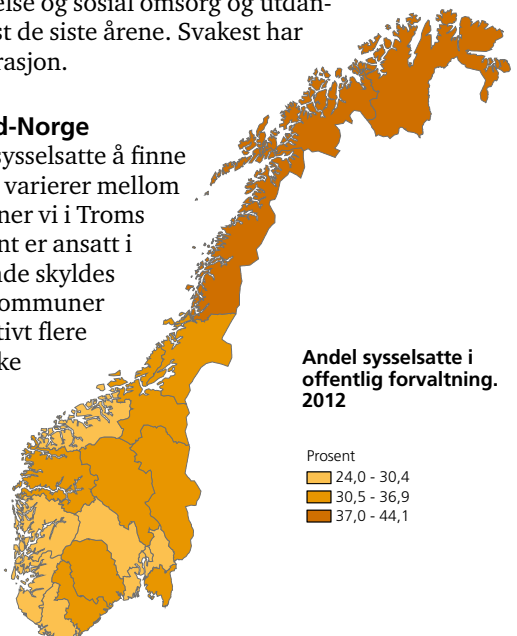
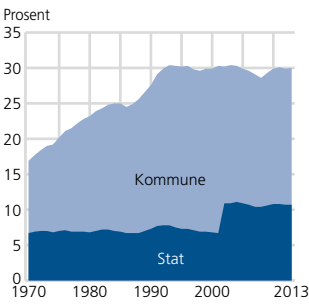
Det er først og fremst innenfor helse og sosial omsorg og utdanning at det har vært en sterk vekst de siste årene. Svakest har veksten vært i offentlig administrasjon.

Mange offentlig ansatte i Nord-Norge

Som nevnt er 30 prosent av alle sysselsatte å finne i offentlig forvaltning. Men dette varierer mellom fylkene: De høyeste andelen finner vi i Troms og Finnmark, hvor over 40 prosent er ansatt i offentlig forvaltning (noe som både skyldes forsvarrets tilstedeværelse og at kommuner med spredt bosetting krever relativt flere sysselsatte for å opprettholde ulike kommunale tjenester).

Lavest andel sysselsatte i stat eller kommune finner vi i Rogaland, Oslo og Akershus, med bare 24-27 prosent. Oslo har mange sysselsatte i statlig forvaltning, men færre i kommuneforvaltningen.

Sysselsatte i offentlig forvaltning som andel av samlet sysselsetting

Næringer i vekst

Antallet sysselsatte i de tjenesteytende næringene er mer enn doblet siden 1970. Men noen næringer har vokst langt mer. Antall sysselsatte i helse- og omsorgssektoren er mer enn femdoblet i samme periode og omfatter nå 560 000, noe som utgjør 20 prosent av samlet sysselsetting.

I noen mindre næringer har veksten vært enda større: Forretningsmessig tjenesteyting (som omfatter bl.a. arbeidsformidling, reisebyråer og rengjøringsvirksomhet) har vokst fra 13 000 til 130 000, dvs. en ti-dobling. Også omsetning og drift av fast eiendom har hatt en tilsvarende vekst. I en stor sektor som undervisning har antall sysselsatte vokst på linje med gjennomsnittet for alle tertiær-næringene, med vel 100 prosent.

Fra brev til e-post

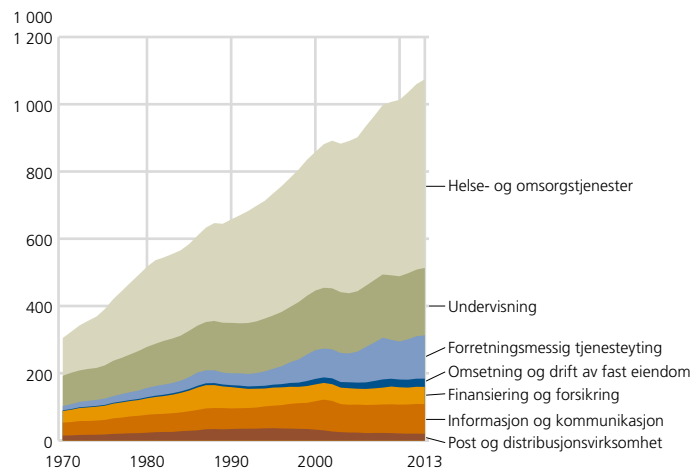
Men noen tjenesteytende næringer har også hatt en sysselsettingsnedgang: Post- og distribusjonsvirksomhet har de siste 20 årene mistet nesten halvparten av de sysselsatte. Dette har selvfølgelig sammenheng med framveksten av IKT-sektoren og bruken av ny teknologi, både i næringslivet og i husholdningene.

I løpet av 1990-tallet ble moderne kommunikasjonsmidler som PC, mobiltelefon og Internett en viktig del både av arbeidslivet og ikke minst husholdningenes dagligliv. I 2013 hadde 96 prosent av husholdningene tilgang til hjemme-PC, og den samme andelen hadde Internett-tilgang hjemme.

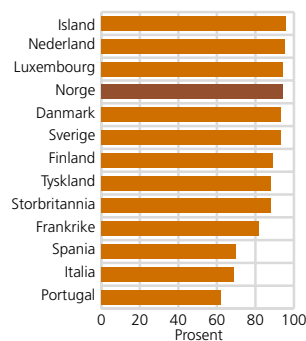
Det som kalles IKT-sektoren omfatter en rekke næringer som hovedsakelig driver med informasjons- og kommunikasjonsteknologi som produksjon av datamaskiner og -utstyr, handel med IKT, telekommunikasjon og konsulentvirksomhet. Denne sektoren går altså på tvers av en tradisjonell næringsinndeling og omfatter produksjon både av varer og tjenester.

Sysselsettingen i IKT-sektoren var økende fram til 2001 og har siden sunket noe til dagens 75 000. Om vi også tar med den såkalte innholdssektoren, som omfatter forlagsvirksomhet, informasjonstjenester, radio og TV samt film og video, er i dag 100 000 personer sysselsatt i informasjonssektoren.

Sysselsatte i utvalgte næringer

Andel husholdninger med Internett-tilgang i noen land. 2013

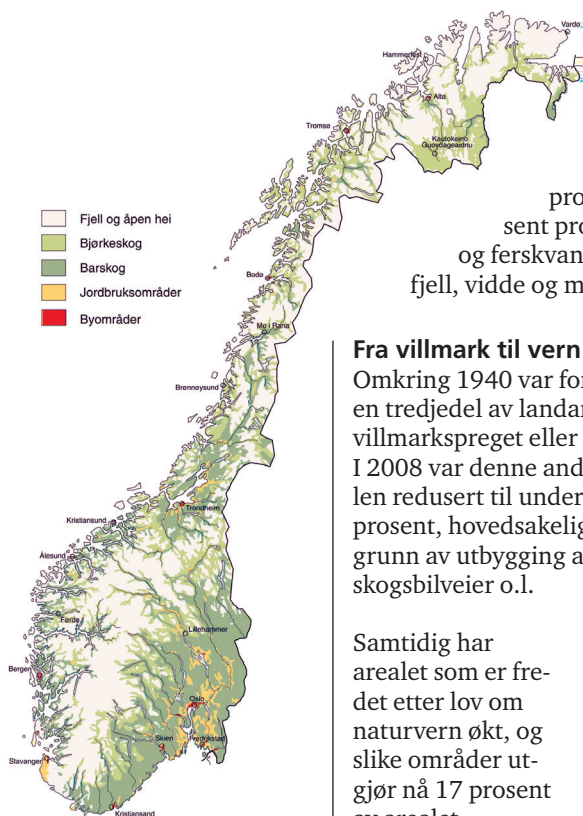
Kilde: Eurostat.

Kjerringa med strømmen

Fjell og skog

Med et areal på 324 000 km² og 5,1 millioner innbyggere er Norge ett av Europas minst tett befolkede land, med 16 innbyggere per km².

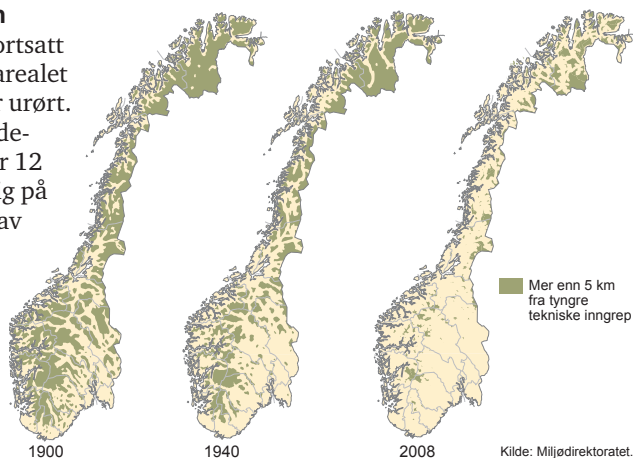
Bebygget areal (herunder veier) utgjør bare nesten 2 prosent. 3 prosent av arealet er jordbruksareal og 24 prosent produktiv skog. Ytterligere 13 prosent er uproduktiv skog, og ferskvann og breer utgjør 7 prosent. Resten, vel 50 prosent, er fjell, vidde og myr.

Fra villmark til vern

Omkring 1940 var fortsatt en tredjedel av landarealet villmarkspreget eller urørt. I 2008 var denne andelen redusert til under 12 prosent, hovedsakelig på grunn av utbygging av skogsbilveier o.l.

Samtidig har arealet som er fredet etter lov om naturvern økt, og slike områder utgjør nå 17 prosent av arealet.

Kilde: Miljødirektoratet.

Norge på elektrisitetstoppen

I et fjelland som Norge, med mye vannkraft, er elektrisitet en viktig energikilde. Vi har verdens nest høyeste elektrisitetsforbruk per innbygger: 23 900 kWh. Dette er nesten tre ganger gjennomsnittet i OECD, som er om lag 8 200 kWh. Dette tallet omfatter elektrisitetsforbruket i alle sektorer, ikke bare husholdningenes forbruk.

Sammenliknet med andre land utgjør elektrisk kraft en relativt høy andel av energiforbruket i Norge – nesten 50 prosent. Dette har selvfølgelig sammenheng med at elektrisitet tradisjonelt har vært relativt billig: I 2012 var prisen per kWh for husholdninger fortsatt lav sammenliknet med mange andre europeiske land.

Elektrisitetsforbruk per innbygger i noen land. kWh. 2012

Island	53 436
Norge	23 861
Canada	16 211
Finland	15 765
Sverige	14 198
USA	12 941
Frankrike	7 473
Tyskland	6 999
Danmark	5 948
Polen	3 864

Kilde: IEA.

Priser¹ på blyfri bensin (95 oktan) og elektrisitet til husholdninger i enkelte land. 2012

	Bensin (kr/liter)	Elektrisitet (kr/kWh)
Norge	14,89	0,79
Danmark	12,67	2,23
Finland	12,41	1,12
Nederland	13,15	1,42
Italia	13,38	1,64
Storbritannia	12,45	1,29
Sveits	11,16	1,18
Østerrike	10,46	1,49
Polen	10,19	1,11

¹ Inkludert alle avgifter.
Kilde: IEA og SSB.

Energiforbruk som gjennomsnittet

Det høye elektrisitetsforbruket betyr imidlertid ikke at Norge har et spesielt høyt samlet energiforbruk.

Siden 1976 har energiforbruket økt med over 40 prosent – fra vel 600 til ca. 855 petajoule i 2012. Målt per innbygger ligger Norge litt over gjennomsnittet blant vestlige land, men lavere enn bl.a. Island og Finland.

Mens Norge stadig har produsert mer olje, har det i denne perioden paradoksalt nok skjedd en overgang fra oljeprodukter til bruk av elektrisitet, som nå utgjør i underkant av 50 prosent av det totale energiforbruket. Men mens det stasjonære oljeforbruket (blant annet til fyring) er blitt kraftig redusert, har olje brukt til transport økt noe. Også bruken av gass, fjernvarme og fast brensel har økt.

Små endringer i utslipp til luft ...

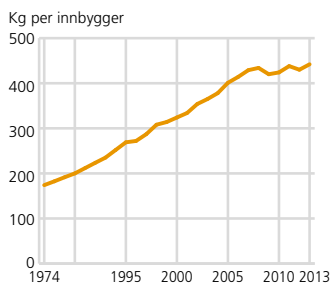
Økt produksjon av olje og gass og økt veitrafikk medførte økte utslipp av klimagasser fram til 2007, da utslippene var over 10 prosent høyere enn i 1990 (basisåret for Koyotoprotokollen). Deretter har utslippene sunket med om lag 6 prosent, men endringene de siste årene har vært små.

Den største reduksjonen har funnet sted i industrien, som ikke lenger er den største utslippsskilden. Reduksjonen skyldes både teknologiforbedringer, mindre bruk av olje og bedriftsnedleggelse. Også olje- og gassvirksomheten har redusert sine utslipp etter 2007, men er likevel den største utslippsskilden. Utslippene fra veitrafikken har vært stabile siden 2007.

... men mer avfall

Økonomisk vekst og velstand genererer også store mengder avfall: I 2012 produserte vi i alt 10,7 millioner tonn avfall, det vil si vel 2 tonn per innbygger. Siden 1995 er økningen på 3,6 millioner tonn. Økningen i avfallsmengden har de siste årene vært større enn veksten i BNP.

Husholdningsavfall

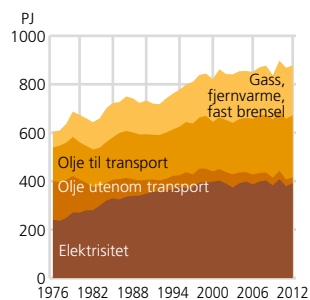
25 prosent av avfallet kommer fra industrien, mens de øvrige næringene til sammen genererer vel 50 prosent. Det resterende er husholdningsavfall, og mengden av dette har økt mer enn avfallet fra de øvrige kildene. I 2013 produserte hver innbygger i gjennomsnitt 442 kg husholdningsavfall. Rundt 40 prosent av husholdningsavfallet i 2013 ble sortert ut for materialgjenvinning.

Energiforbruk per innbygger i noen land. toe. 2012

Island	18,9
Canada	7,3
USA	6,8
Finland	6,2
Norge	5,9
Sverige	5,1
Nederland	4,7
Frankrike	3,9
Danmark	3,1
Polen	2,5

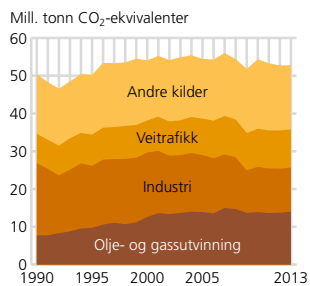
Kilde: IEA.

Energibruk fordelt på energitype¹. Petajoule

¹ Unntatt energisektorene og utenriks sjøfart.

Utslipp av klimagasser

Kilde: Utslippsstatistikken til SSB og Klima- og forurensningsdirektoratet.

1 petajoule (PJ) = 0,2778 TWh

Mer statistikk?

Du kan søke etter statistikk på ulike måter: Ved å slå opp på ulike emner, søke i fritekst eller bruke den alfabetiske veiviseren A-Å. I tillegg kan du selv konstruere dine egne tabeller i Statistikk-banken for nedlasting til PC.

Du kan også abonnere på de ulike statistikkene per e-post, også dette er gratis. Alle våre publikasjoner er tilgjengelig i elektronisk versjon på ssb.no.

ssb.no

Dette er Norge gir bare enkelte smakebiter på Statistisk sentralbyrås statistikk. På våre websider – www.ssb.no – finner du aktuell og oppdatert statistikk og analyser om alle temaene som er behandlet i dette heftet. I tillegg finner du utførlig bakgrunnsinformasjon om de ulike statistikkene. Ny statistikk publiseres hver dag kl. 10.00. All informasjon som publiseres på ssb.no er gratis.

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

ENGLISH | SØK | KONTAKT OSS

STATISTIKK > FORSKNING > INNRAPPORTERING > OM SSB > MITT SSB

Statistisk sentralbyrå - offisiell statistikk om det norske samfunnet siden 1875

5 109 056 Folketal

591 242 NOK BIP per innbygger

3.5% Arbeidsledighet

2.0% Konsumprisindeksen

40 073 Nettomsparing

FINN TALLENE DU LETER ETTER

PRISKALKULATOR
Her kan du regne ut prisendring fra 1995 til i dag.
Beregn prisendring

NAVNESØK
Lurer du på hvor mange som heter det samme som deg?
Søk på navn

STATISTIKKBANKEN
Finn detaljerte tabeller med diagrammer, og lag egne tabeller
Gå til Statistikkbanken

API
Hent ut og integrer SSBs data med egne systemer
Åpne data med API

KOSTRA
Finn detaljerte tall om kommunal virksomhet
KOSTRA

KALENDER
Oversikt over planlagte publiseringer og aktiviteter
Kalendar

AKTUELT

Kredittindikatoren M2, mars 2014
Uendret gjeldsvest
5. mai 2014
Tilværdedsveksten i publikums innenlandske bruttobidrag (GSD) var 5.8 prosent frem til utgangen av mars. Uendret sammenlignet med måneden før...

Kontaktstøtte blant vandrere
Fremdeles nedgang i kontaktstøttebruken
5. mai 2014
Etter endringene i kontaktstøttebruken er det fortsatt nedgang i andelen som mottar kontaktstøtte, både i befolkningen som...

NYHETER
5. mai 2014
Kredittindikatoren M2, mars 2014
Uendret gjeldsvest
5. mai 2014
Pengemengden M2, mars 2014
Økning i pengemengdeveksten
Gå til nyhetssiden
Se sammenhengende publikasjoner

Spørsmål om statistikk?

SSBs informasjonstjeneste svarer på spørsmål om statistikk og hjelper deg til å finne fram på ssb.no. Ved behov hjelper vi deg til å finne riktig fagperson og vi svarer også på spørsmål om europeisk statistikk.

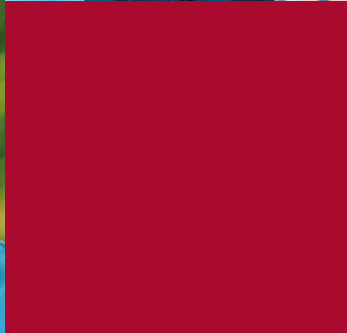
E-post: informasjon@ssb.no

Telefon: 21 09 46 42

Dette er Norge er gratis og kan bestilles på e-post:
salg-abonnement@ssb.no

En PDF-versjon av publikasjonen finnes her: <http://www.ssb.no/norge/>

Publikasjonen er utarbeidet av Jan Erik Kristiansen.
Foto: Siri Boquist/Creststock/Colorbox.

© Statistisk sentralbyrå 2014

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-8963-7 (trykt)

ISBN 978-82-537-8964-4 (elektronisk)

